

Az Olaszországot érintő tengeren érkező irreguláris
migráció jelensége és kihívásai

Tartalomjegyzék

Bevezetés	3
1. Témafelvetés	3
I. Fejezet Az olaszországi migrációs folyamatok és politikai válaszok az ezredforduló évtizedeiben	4
II. Fejezet Az arab tavaszt követő kiugró migrációs nyomás	11
III. fejezet A migrációs válság időszaka	19
IV. fejezet A szigorítások és a migráció mérséklődése.....	37
Összegzés.....	43
Irodalomjegyzék.....	45

Bevezetés

1. Témafelvetés

Dolgozatom témájának az Olaszországot érintő irreguláris migráció jelenségének, valamint az azzal járó kihívásoknak, válaszlépéseknek a bemutatását választottam. Az ország a földrajzi elhelyezkedéséből, a kibocsátó országokhoz való közelségéből adódóan mai napig kitett a migrációs nyomásnak, amely az elmúlt években kiemelkedően magas volt, így ez a társadalom és az olasz politika egyik legvitatottabb kérdése.

Maga a jelenség az nem új keletű, és az 1990-es években történt változásoktól, fordulóponttól kezdődően tekintem át a migrációs folyamatokat, valamint azt, hogy az olasz politikai szint hogyan viszonyul ehhez a kérdéshez. Az illegális bevándorlás az évek során végig jelen volt, és ezt a különböző kormányok próbálták is kezelni törvényekkel, valamint nemzetközi szerződésekkel, de az arab tavasz kitörése újabb fordulópontot hozott. Azért kiemelt fontosságú, mert Olaszország Tunéziához és Líbiához való földrajzi közelségéből adódóan kontrollálhatatlanul érkeztek az irreguláris migránsok és menekültek az arab tavaszt követően.

Migráció tekintetében Olaszország szempontjából a közép-mediterrán útvonal a legjelentősebb, így elsősorban ezen a Földközi-tengeren áthaladó migrációs útvonalon érkezőkre fókuszálok, valamint áttekintem, hogy hogyan vált Líbia Olaszország számára a legfőbb kibocsátó országgá az észak-afrikai események tükrében.

A téma fontosságát az mutatja, hogy az észak-afrikai történések mélyen hatottak az olasz mindennapokra, így az olasz politikára is. Kezdetben a kiugró migrációs nyomás, majd a kibontakozott migrációs válság állította új kihívások elé az országot, amelyekre reagálnia kellett a gyakran váltakozó olasz kormányzatoknak, ami tovább nehezítette a helyzetet. Dolgozatomban azt vizsgálom, hogy miként viszonyultak hozzá, és milyen lépéseket tettek az irreguláris migráció tekintetében a különböző kormányok, illetve azt, hogy mi járult hozzá a migrációs nyomás látványos mérséklődéséhez.

Számos idegennyelvű, köztük elsősorban olasz nyelvű forrásra támaszkodom a dolgozatomban, amely hozzájárult, hogy a kialakult helyzetre olasz nézőpontból is tekinthessek, míg az angol nyelvű irodalom egy része ahhoz járult hozzá, hogy európai uniós kihívásként tekintsek az irreguláris migrációra.

I. Fejezet

Az olaszországi migrációs folyamatok és politikai válaszok az ezredforduló évtizedeiben

Az egységes Olaszország 1861-es létrejöttével kezdődött a „nagy kivándorlás” időszaka amikor is az 1920-as évekig körülbelül 20 millió olasz hagyta el az országot.¹ A század elején az országot migráció tekintetében kétségkívül kibocsátó országnak tekintjük, ebben az időszakban főként dél-olaszok indultak útnak tömegesen elsősorban az Amerikai Egyesült Államokba a jobb élet reményében. A következő nagy emigrációs hullám főként Németország és Skandinávia felé irányult az 1960 és 1970-es években. A 20. század második felétől kezdődően Olaszország szerepe megváltozott a nemzetközi migrációs folyamatokban, és így vált befogadó és tranzit állammá kibocsátó országból.²

A gazdasági fellendülés következtében az 1950-es 1960-as években megnőtt a bevándorlók száma, főként munkavállalók érkeztek a megnőtt kereslet miatt alacsony képzettséget igénylő munkákra, mint például háztartási munkára, amelyek az olasz normákhoz képest kevesebbet fizettek. Fontos munkaerőt jelentettek a leginkább Dél-Olaszországban szezonális munkákban foglalkoztatott irreguláris bevándorlók is. A növekvő bevándorlás nem kapott nagy figyelmet, fontosabb közéleti téma volt az olasz emigránsok visszatérése. A téma aktualitását a növekvő munkanélküliség és a vele járó versenytől való aggodalom változtatta meg az olasz és külföldi munkavállalók között. A migrációs áramlások etnikai összetétele is sokat változott az évek során, 1970 és 1990 között főként amerikai és német bevándorlók voltak jelen, majd ezeket váltották fel az Afrikából és Ázsiából érkezők, így ezek a régiók váltak fő származási helyekké. A berlini fal leomlásával fontos célországgá vált Olaszország a kelet-európai országokból többek között Albániából, Ukrajnából, Romániából, Moldovából és Lengyelországból érkező bevándorlóknak. Az addig többségben jelenlévő észak-afrikai és más nyugat-európai közösségeken hamar túlnőttek az albán és román bevándorlók.³

¹ transiti.net: E Partiva l'Emigrante: Lettere e Memorie di Partenze tra Ottocento e Novecento. (2023.01.13.)
Forrás: <https://transiti.net/e-partiva-lemigrante-lettere-e-memorie-di-partenze-tra-ottocento-e-novecento/>

² Dömös Mariann: Migrációs tendenciák Olaszországban. In: Belvedere Meridionale 28. évf. Különszám. 2016. 73.-78. o. Forrás: http://www.belvedere-meridionale.hu/wp-content/uploads/2016/ksz/07_D%C3%B6m%C3%B6s_2016_Ksz.pdf

³ Bettin, Giulia – Cela, Erálba: L'evoluzione storica dei flussi migratori in Europa e in Italia. Cattedra UNESCO SSIIM, Venezia, 2014. 17-22. o. Forrás: http://www.unescochair-iuav.it/wp-content/uploads/2015/01/UR-AN_Bettin-Cela_def.pdf

A bevándorlás számottevő növekedésével egyidejűleg történtek szabályozások is, de összességében a 2000-es évekig az olasz bevándorláspolitikája laza és elnéző volt, egészen 1986-ig csak tartózkodási engedélyre és személyigazolványra volt szüksége a bevándorlóknak. Az ezredforduló előtt született fontosabb törvények közé tartozik az 1986-os 943. számú bevándorlási törvény, azaz a Foschi-törvény, illetve a Martelli-törvény 1990-ből. Az előbbi többek között legalizálta a már az országban tartózkodó bevándorlók jogi helyzetét, a Martelli-törvény, amelyet a bevándorlási hullámok visszaszorítása érdekében hoztak létre, kiterjesztette a menekültek védelmét a nem európai bevándorlókra is, és a már ottlévők helyzetét törvényesítette.⁴

Az illegális migrációt tekintve a meghatározó fordulópontot az 1991. márciusában néhány nap alatt Brindisi kikötőjébe érkező 27 ezer albán jelentette. A legnagyobb partraszállás, ami az egyetlen egy hajóról érkező migránsokat illeti, augusztus 8-án történt. Ekkor Bari kikötőjébe 20 ezer illegális albán bevándorló érkezett egy nádcukorral megrakott kereskedelmi hajón.⁵ A Földközi-tengeren keresztül, csempésztútvonalakon érkező észak-afrikaiak illegális érkezése Európába 1991 után vált intenzívebbé, miután Olaszország és Spanyolország is vízumkötelezettséget vezetett be a térségre.⁶

1992-ben az Andreotti-kormány által bevezetett állampolgársági törvény következtében ezentúl 5 helyett 10 évet kell az országban tartózkodni a nem európai uniós országokból származóknak mielőtt állampolgárságot kérvényezhetnek. Emellett ettől kezdve a nem olasz állampolgárságú szülők már Olaszországban megszületett gyermekei is kérelmezhetik az állampolgárságot miután nagykorúvá válnak. Az 1990-es évek közepén a Dini-kormány próbált szigorítani a Martelli-törvényen, de politikai konfliktusok miatt ez nem valósult meg. Majd az első Prodi-kormány idején 1998-ban született meg a Turco-Napolitano-törvény, amely intézkedései elősegítik a migrációs hullámok szabályozását és az illegális migráció megelőzését. Felállítottak „Ideiglenes fogvatartási központokat” (CPT – Centri di permanenza temporanea) ahol azokat tartották maximum 30 napig, akik ellen kitoloncolást rendeltek el. Kiterjedt kitoloncolási rendszert vezettek be az országba jogosulatlan belépés vagy ott-tartózkodás,

⁴ Dömös Mariann: Migrációs tendenciák Olaszországban. In: Belvedere Meridionale 28. évf. Különszám. 2016. 80. o. Forrás: http://www.belvedere-meridionale.hu/wp-content/uploads/2016/ksz/07_D%C3%B6m%C3%B6s_2016_Ksz.pdf

⁵ vaticannews.va: 30 anni fa l'episodio simbolo dell'esodo degli albanesi in Italia (2021.08.08.) Forrás: <https://www.vaticannews.va/it/mondo/news/2021-08/albania-italia-nave-vlora-esodo-sbarco-brindisi-bari-caritas.html>

⁶ Prantner Zoltán: Embercsempészet és migráció. In: Besenyő János – Miletics Péter – Orbán Balázs (szerk.): Európa és a migráció. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. 111. o.

illetve a közbiztonság veszélyeztetése esetére. Ezentúl 5 év országban tartózkodás után igényelhetnek a külföldiek állandó tartózkodási engedélyt, és az irregulárisan, illetve a jogszerűen ott tartózkodó bevándorlók is igénybe vehetnek egészségügyi szolgáltatásokat, illetve részt vehetnek az oktatásban.⁷ Elkezdett kialakulni a menedékkérők és az irreguláris migránsok befogadását szolgáló intézményrendszer is az 1990-es évek második felétől kezdődően. Létrejött a „Befogadóközpont” (CDA – Centro di accoglienza) továbbá az „Elsősegély- és Befogadóközpont” (CPSA – Centro di primo soccorso e accoglienza).⁸

A második Berlusconi-kormány idején fogadták el a 2002. évi 189. számú törvényt, az úgynevezett Bossi-Fini-törvényt, ami szigorú intézkedéseket és korlátozásokat vezetett be az országba történő belépés és a jogszerű tartózkodással kapcsolatban. Ez a bevándorlásellenes törvény az uniós országok törvényei között is az egyik legmerekvebbnek, legszigorúbbnak számított, amely büntette az illegális bevándorlást.⁹ A törvény fokozta Olaszország tengerpartjainál a járőrözést, emellett elrendelte, hogy a feltételezetten illegálisan az országban tartózkodó bevándorlókat rendőri felügyelet alatt álló központokba kell szállítani, ahol azonosíthatják őket. Itt maximum 60 napig tarthatták őket, és amennyiben kiderült, hogy jogszerűtlenül tartózkodnak az országban, azonnal kitoloncolták őket. Amennyiben a kitoloncoltak visszatértek, akkor a letartóztatást követően bíróság elé állították őket. A vízumszabályokon és a családegyesítésen is jelentősen szigorított, utóbbit lekorlátozta a fiatalok gyermekekre és házastársakra, illetve a nem uniós állampolgároknak kötelezővé tette az ujjlenyomatvételt, hogy az országban maradhassanak.¹⁰

2002-ben létrejött az úgynevezett Menedékkérők és Menekültek Védelmi Rendszere (Sistema di protezione per richiedenti asilo e rifugiati) azaz a SPRAR, amely egy másodlagos befogadási rendszer, aminek feladata a beilleszkedés elősegítése a befogadás mellett, személyre szabottan és lokális szinten, kisebb erre kialakított központokban.¹¹ A Bossi-Fini és a korábbi Turco-

⁷ Tanács-Mandák Fanni: Italian Immigration Policies – Legal Frameworks between 1980 and 2017. In: Identity crisis in Italy, Dialóg Campus, Budapest, 2019. 171-172. o. Forrás:

https://flore.unifi.it/bitstream/2158/1190658/1/web_PDF_Identity_Crisis_in_Italy-%202019%20%281%29.pdf

⁸ Molnár Anna: Menekült- és migrációs kérdés Olaszországban. In: Nemzet és Biztonság 2015/3. szám. 7. o.

Forrás: https://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2015_3_03_molnar_anna_-_menekult_es_migracios_kerdes_olaszorszagban.pdf

⁹ Dömös Mariann: Migrációs tendenciák Olaszországban. In: Belvedere Meridionale 28. évf. Különszám. 2016. 80. o. Forrás: http://www.belvedere-meridionale.hu/wp-content/uploads/2016/ksz/07_D%C3%B6m%C3%B6s_2016_Ksz.pdf

¹⁰ Tanács-Mandák Fanni: Italian Immigration Policies – Legal Frameworks between 1980 and 2017. In: Identity crisis in Italy, Dialóg Campus, Budapest, 2019. 171-172. o. Forrás: https://flore.unifi.it/bitstream/2158/1190658/1/web_PDF_Identity_Crisis_in_Italy-%202019%20%281%29.pdf

¹¹ openpolis.it: Che cosa sono i Cas, lo Sprar e gli Hotspot. (2021.09.13.) Forrás: <https://www.openpolis.it/parole/che-cosa-sono-i-cas-lo-sprar-e-gli-hotspot/>

Napolitano-törvény keményebben lépett fel az iratokkal nem rendelkező migránsokkal szemben, de ennek ellentmondóan az amnesztiarendeletekkel az 1998-as törvénnyel 217 ezren, a 2002-es törvénnyel összesen mintegy 650 ezren rendezték a jogi helyzetüket.¹²

Olaszország szemszögéből az életveszélyes közép-mediterrán útvonal vált a legfontosabbá, és az ezt az útvonalat választó irreguláris migránsok számának változására hatással van az észak-afrikai térség politikai instabilitása, illetve az észak-afrikai és dél-európai országok közötti együttműködések is. 1997-ben 22343 személy, 1999-ben 49999 személy ért Olaszországba tengeri úton. A következő években a számok csökkenése figyelhető meg, ami többek között köszönhető az erős bilaterális együttműködésnek Olaszország és Líbia között, ami jellemezte ezt az időszakot, így 2003-ban 14331, és 2004-ben 13635 fő érkezett az ország területére. Líbiának már a gyarmati idők óta fontos szerepe van Olaszország külpolitikájában, azonban nem volt jó diplomáciai kapcsolat közöttük, majd csak az 1990-es évek végére normalizálódott, és így tárgyalások kezdődtek Líbia és Olaszország között az illegális migráció közös ellenőrzésére. Született is egy kétoldalú megállapodás a terrorizmus, a szervezett bűnözés és az irreguláris migráció elleni küzdelem miatt, azt követően, hogy 2000 nyarán jelentős számú irreguláris bevándorló érkezett Szicíliába, majd 2003-ban egy állandó kapcsolattartó iroda is született a két ország között hasonló céllal. A biztonság retorikája az olasz politikában és közéletben a 2001 és 2006 közötti Berlusconi kormányzás alatt vált igazán fontossá.¹³

Majd a 2006-ban elkezdődött balliberális kormányzási ciklusa alatt Romano Prodi eltörölte a frissen, 2004-ben és 2007-ben az Európai Unióba belépő tagállamokkal szemben létező munkaerő-bevándorlási kvótát, így felerősödött azok állampolgárainak a bevándorlása. Jelentős számú romániai bevándorlók érkezett, ami komoly problémát okozott és nagy médiafigyelmet generált, ezért is kényszerült Prodi szigorító intézkedéseket meghozni, mint például a roma táborok megszüntetését az ország fővárosa körül, illetve olyan rendeletet, amely megkönnyíti az uniós állampolgárok kitoloncolását. A bevándorlás növekedésével párhuzamosan nőtték a közbiztonsági kihívások és kockázatok. Bár a migráció és a bűnözés között is van kapcsolat, de elsősorban az illegális migráció az, ami jelentősen összefonódik vele.¹⁴

¹² Caponio, Tiziana – Cappiali, Teresa M.: Italian Migration Policies in Times of Crisis: The Policy Gap Reconsidered In: South European society and politics, 2018, Vol 23, No. 1, 4. o. Forrás: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/60036/Main_article_Caponio_Cappiali_post-print.pdf

¹³ Molnár Anna: Italy and the Mediterranean Refugee Crisis. In: Identity crisis in Italy, Dialóg Campus, Budapest, 2019. 152-155. o. Forrás: https://flore.unifi.it/bitstream/2158/1190658/1/web_PDF_Identity_Crisis_in_Italy-%202019%20%281%29.pdf

¹⁴ Dömös Mariann: Migrációs tendenciák Olaszországban. In: Belvedere Meridionale 28. évf. Különszám. 2016. 80-81. o. Forrás: http://www.belvedere-meridionale.hu/wp-content/uploads/2016/ksz/07_D%C3%B6m%C3%B6s_2016_Ksz.pdf

Az olasz társadalomban egyre nagyobb népszerűségnek örvendtek a bevándorlást ellenző pártok, mint az Északi Liga, amelyre 2001-ben és 2006-ban alig szavaztak. A szélsőséges politikai céloknak köszönhetően sikerült a támogatottságukat megnövelni, ezáltal megduplázni a szavazói számát 2008-ban. A kampány során nagyon szigorú szabályozásokat ígértek, hiszen a bevándorlás kérdése kulcsfontosságú volt a 2008-as választást megelőzően.¹⁵ Így 2008-ban az immáron negyedik Berlusconi-kormány az Északi Ligával koalícióban szigorított a törvényeken miután bevezették az úgynevezett Biztonsági csomagot (Pacchetto Sicurezza), amely két részből állt, az elsőt 2008-ban, a másodikat 2009-ben hagyták jóvá. Ennek értelmében bűncselekménynek tekintik az irreguláris beutazást és tartózkodást, amit 5000 és 10000 euró közötti pénzbüntetéssel sújtanak, és ezentúl nem 60, hanem 180 napon keresztül tarthaták fogva őket az azonosítási és kitoloncolási központokban. A törvény szerint 6 hónap és 3 év közötti szabadságvesztés jár azoknak, akik lakhatást biztosítanak irreguláris migránsoknak, illetve azoknak a munkáltatóknak is jár a szabadságvesztés, illetve munkásonként egy 5000 eurós büntetés azoknak, akik feketén dolgoztatják őket.¹⁶ A Biztonsági csomag részeként változott az ellátást és befogadást szolgáló intézményrendszer és a korábbi intézmények át lettek alakítva, de új intézményeket is létrehoztak és így született meg a „Befogadóközpont a Menedékkérőknek” (CARA – Centro di accoglienza per richiedenti asilo) 2008-ban.¹⁷

Az irreguláris migrációt eredetileg börtönbüntetéssel szankcionálták volna, de ez nem valósult meg. Ettől függetlenül a szigorítások és az intézkedések megnehezítették a bevándorlók helyzetét, például megemelték az árát a tartózkodási engedélyekkel kapcsolatos ügyintézésnek. Illetve ettől kezdődően legális papírokra van szüksége a szülőknek ahhoz, hogy az újszülött gyermeküket nyilvántartásba vegyék, és értelemszerűen ezáltal törvényessé tegyék. De a törvények ezt lehetetlenítették el, aminek a következménye, hogy mindennemű szociális ellátásból kizárják így őket.¹⁸

2008-tól kezdődően megnőtt a kísérő nélküli kiskorúak érkezése és ennek következtében bevonták a Save The Children Italy szervezetet is a Progetto Praesidium-ba, ami 2006-ban

¹⁵ Molnár Anna: Menekült- és migrációs kérdés Olaszországban. In: Nemzet és Biztonság 2015/3. szám. 6. o. Forrás: https://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2015_3_03_molnar_anna_-_menekult_es_migracios_kerdes_olaszorszagban.pdf

¹⁶ Tanács-Mandák Fanni: Italian Immigration Policies – Legal Frameworks between 1980 and 2017. In: Identity crisis in Italy, Dialóg Campus, Budapest, 2019. 173. o. Forrás: https://flore.unifi.it/bitstream/2158/1190658/1/web_PDF_Identity_Crisis_in_Italy-%202019%20%281%29.pdf

¹⁷ Molnár Anna: A Földközi-tengeren érkező illegális migrációs és menekülthullám. In: Besenyő János – Miletics Péter – Orbán Balázs (szerk.): Európa és a migráció. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. 525. o.

¹⁸ Dömös Mariann: Migrációs tendenciák Olaszországban. In: Belvedere Meridionale 28. évf. Különszám. 2016. 81. o. Forrás: http://www.belvedere-meridionale.hu/wp-content/uploads/2016/ksz/07_D%C3%B6m%C3%B6s_2016_Ksz.pdf

indult a befogadási rendszer megerősítése érdekében. Elsőként Lampedusa szigetén indult, majd Szicíliára, később Calabria, Puglia és Szardíniára is kiterjesztették, de 2009 és 2010-ben is további régiókkal bővült a beavatkozási terület, ahol működnek. A 2006 és 2009 közötti időszakban több mint 60 ezer migráns és menekült érkezett a Szicíliai csatornán keresztül háborúk, konfliktusok elől menekülve vagy csupán a jobb élet reményében útnak indulva.¹⁹

A tengeri mentést Olaszország parti őrsége (Corpo delle Capitanerie di Porto-Guardia Costiera) végzi más fegyveres erők bevonásával. A tengeri szokásnak megfelelően minden hajónak kötelessége amennyiben bajbajutott hajó közelében tartózkodik, hogy bejelentsék azt a hatóságoknak vagy lehetőségük szerint segítsenek a kimenekítésben. A hatóságok azonnal megkezdik a műveleteket, ha feltartóztatnak egy ilyen bajbajutott hajót vagy ha bejelentés érkezik egyről, amit gyakran a migránsok és menekültek barátai vagy családtagjai tesznek meg. Ha egy gumicsónakon túlszűfolva ülnek az emberek, már az is veszélyhelyzetnek számít és be kell avatkozni a tragédia megelőzése érdekében. A visszaküldés tilalma elv betartása fontos a tengeren érkező migrációs hullámok esetében, és azon tengerből kimenekítettek és nemzetközi védelmet kérők számára is garantálni kell az állam területére való átmeneti belépést, akiket az állam felségvizein kívül mentettek ki. Emellett nemzetközi egyezmények kötelezik azt az államot, aki a mentést végrehajtja, hogy a menekülteket minél hamarabb elvigyék egy biztonságos kikötőbe, amely nem feltétlen a legközelebbit jelenti. Előfordul azonban, hogy eléri Olaszország partjait a migránsok, és ebben az esetben a hatóságok feladata a felkutatásuk, a segítségnyújtás és az egészségügyi ellátás, majd ezt követően szállítják át őket a befogadásra kialakított intézményekbe.²⁰

Az országok a migrációs politikát a sajátos környezet és jellegzetességek figyelembevételével alakítják ki, kulcsfontosságú szerepe van a nemzetközi környezetnek és a nemzetközi szerződéseknek is, amelyeket egy ország a bevándorlás visszaszorítása érdekében köt. A negyedik Berlusconi-kormány idején 30 országgal kötött Olaszország megállapodást.²¹ Már a Bossi-Fini-törvénnyel 2002-ben felerősödtek a parti járőrözések, de ezentúl kötött Tunéziával 2003-ban és 2009-ben, Líbiával 2000-től kezdődően 2008-ig pontosan öt megállapodást

¹⁹ CRI – OIM – Save the Children Italia – UNHCR: Progetto Praesidium, Raccomandazioni e buone prassi per la gestione dei flussi migratori misti in arrivo via mare. 2011. 5-9. o. Forrás: https://www.unhcr.org/it/wp-content/uploads/sites/97/2020/07/manuale_praesidium.pdf

²⁰ CRI – OIM – Save the Children Italia – UNHCR: Progetto Praesidium, Raccomandazioni e buone prassi per la gestione dei flussi migratori misti in arrivo via mare. 2011. 9-13. o. Forrás: https://www.unhcr.org/it/wp-content/uploads/sites/97/2020/07/manuale_praesidium.pdf

²¹ Dömös Mariann: Migrációs tendenciák Olaszországban. In: Belvedere Meridionale 28. évf. Különszám. 2016. 81-84. o. Forrás: http://www.belvedere-meridionale.hu/wp-content/uploads/2016/ksz/07_D%C3%B6m%C3%B6s_2016_Ksz.pdf

Olaszország a partjaikon való járőrözés megerősítéséről. A Tunéziával kötött megállapodások kitértek a tunéziai iratok nélküli migránsok azonosítására is, míg a 2008-ban Kaddáfival kötött bengázi szerződés kikötötte, hogy Líbia be kell fogadjon minden olyan Olaszországból kiutasított migránst, aki Líbiából indult útnak. Azonban ez a külső ellenőrzési rendszer később összeomlott amikor az arab tavasz elkezdődött. A 2008-as gazdasági világválság csak tovább erősítette a 2002-es Bossi-Fini-törvény által kijelölt megszigorító migrációs törvényhozói pályát, de hoztak amnesztiarendeleetet is 2009-ben, ami a gondozási szektorban dolgozókra volt érvényes.²²

Az alapvetően befogadó attitűddel rendelkező olasz társadalom első nagyobb konfrontálódása a bevándorlókkal 2010-ben Rosarno településén történt, ahol nagy zűrzavar alakult ki az ott dolgozó irreguláris afrikai migránsok és a helyi lakosok között. A konfliktus azután robbant ki, hogy fiatal bűnözők fegyverrel támadtak több bevándorlóra. Az afrikai bevándorlók a rossz bánásmód, a helyi lakosok a jelentős bevándorlás miatt vonultak az utcára, és így törtek felszínre a migráció okozta problémák, többek között az integráció problémája és a rasszizmus növekedése.²³

A közép-mediterrán tengeri útvonalat választotta a 2003 és 2010 között Olaszországba érkező nagyjából 280 ezer dokumentumokkal nem rendelkező irreguláris migráns többsége. Azért eshet választás erre az útvonalra, mert a szicíliai-szoroson keresztül Lampedusa és Pantelleria szigeteit egy nap alatt el lehet érni hajóval Tunéziából, Líbiából pedig két-három nap alatt. Sok személy akart útnak indulni Tunéziából, de az hasonlóan Marokkóhoz kriminalizálta az ország illegális módon történő elhagyását, majd az ő példájukat követve Algéria is becsatlakozott a sorba. A Líbiába vándorlás jelensége fontos a szomszédos, illetve szubszaharai afrikai országokból, ennek köszönhetően vált ugródeszkává Európába, és lett Líbia a Földközi-tengeren átívelő migráció meghatározó országa, egyik legfőbb kiindulópontja.²⁴

²² Caponio, Tiziana – Cappiali, Teresa M.: Italian Migration Policies in Times of Crisis: The Policy Gap Reconsidered In: South European society and politics, 2018, Vol 23, No. 1, 3-7. o. Forrás: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/60036/Main_article_Caponio_Cappiali_post-print.pdf

²³ Dömös Mariann: Migrációs tendenciák Olaszországban. In: Belvedere Meridionale 28. évf. Különszám. 2016. 83-85. o. Forrás: http://www.belvedere-meridionale.hu/wp-content/uploads/2016/ksz/07_D%C3%B6m%C3%B6s_2016_Ksz.pdf

²⁴ Fargues, Philippe: Four Decades of Cross-Mediterranean Undocumented Migration to Europe: A review of the Evidence, International Organization for Migration, Geneva, 2017. 10-11. o. Forrás: https://publications.iom.int/system/files/pdf/four_decades_of_cross_mediterranean.pdf

II. Fejezet

Az arab tavaszt követő kiugró migrációs nyomás

Arab tavasznak azt a kormányellenes tüntetéshullámot nevezzük, amely 2010. december 17-én robbant ki Tunéziában, majd futótűzként el is terjedt az arab régióban ezzel megrengetve a régóta fennálló autoriter rendszereket.²⁵ A hatása változó volt az egyes országokban, így Tunéziában és Egyiptomban is sikerült elérni, hogy távozzon a vezető. Algériában, Marokkóban, Jordániában és Szaúd-Arábiában az ország vezetői reformokkal és kedvezményekkel enyhítettek a kialakult helyzeten, míg a felkelést Bahreinben katonai erővel levertek, addig Szíriában, Jemenben és Líbiában azt nem tudta kezelni a hatalom, így polgárháború tört ki.²⁶ Az Európai Unió kiállt az autoriter rendszerek leváltása és a demokrácia előmozdítása mellett, azonban azzal, hogy Líbiában megbukott a Kaddáfi-rendszer amely feltartóztatta az Európai Unió és vele együtt az Olaszország felé tartó migránsok tömegét, óriási problémát okozott az Európai Uniónak.²⁷

A 2011-es forradalmat megelőzően Líbia jelentős gazdasági növekedésen ment keresztül évről évre, és részben Kaddáfi ezért tűrte a szubszaharai afrikaiak illegális migrációját, mert szükség volt rájuk a gazdaság szempontjából. A tüntetések kirobbanása előtt 2011-ben mintegy 2,5 millió irreguláris migráns élt és dolgozott Líbiában, ami azt mutatja, hogy már létezett jól kiépített embercsempész-hálózat.²⁸ Az olasz külügyminiszter Franco Frattini azt nyilatkozta az első polgárháború kitörésekor, hogy amennyiben a líbiai rendszer összeomlik, 200-300 ezer fős migránsáradattal fog szembenézni Olaszország.²⁹ Nagyon fontos kihangsúlyozni, hogy téves az a gondolatmenet, hogy Európába szeretne eljutni az összes afrikai migráns, hiszen többségük a jobb élet reményében próbál szerencsét az észak-afrikai országokban köztük főként Líbiában, ahonnan ezek az emberek nem tervezik a földrész elhagyását.

²⁵ Rostoványi Zsolt: Az "arab tavasz" és az "új arabizmus". In: Majoros István (főszerk.): Hindu istenek, számi tigrisek. Balogh András 70 éves. ELTE Új- és Jelenkori Egyetemes Történeti Tanszék, Budapest, 2014. 559. o. Forrás: <https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/18342/VRostovanyi.pdf>

²⁶ N. Rózsa Erzsébet: Közel-Kelet. In: Háda, Béla; N. Rózsa Erzsébet (szerk.) Regionális tanulmányok, Nemzetközi Közszolgálati Egyetem (NKE), Budapest, 2016. 103. o. Forrás: https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/10871/Regionalis_tanulmanyok.pdf

²⁷ N. Rózsa Erzsébet: Az arab tavasz: A Közel-Kelet átalakulása, Osiris kiadó, Budapest, 2015 233. o.

²⁸ Reitano, Tuesday – McCormack, Samantha – Micallef, Mark – Shaw, Mark: Responding to the Human Trafficking-Migrant Smuggling Nexus, with a focus on the situation in Libya. Global Initiative Against Transnational Organized Crime. Geneva. 2018. 4. o. Forrás: <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2018/07/Reitano-McCormack-Trafficking-Smuggling-Nexus-in-Libya-July-2018.pdf>

²⁹ theafricareport.com: Jeune Afrique: Berlusconi and Gaddafi: The story of a mutually self-serving friendship (2023. 06. 15.) Forrás: <https://www.theafricareport.com/312418/berlusconi-and-gaddafi-the-story-of-a-mutually-self-serving-friendship/>

A Nyugat-Afrikából induló és Közép-Afrikán át Líbiába vezető útvonalrendszer már évszázadokkal ezelőtt is szolgált migrációs célokat a kereskedelmi funkció mellett. Az utat több népcsoport is használta az életkörülményeiknek romlása és változása miatt, és az elmúlt néhány évtizedben ismét felerősödtek rajta a migrációs mozgások az észak-afrikai és európai országok irányába. Manapság ezek az útvonalak felett fegyveres csoportok uralkodnak és ellenőrzik őket, amik fegyveres konfliktusokat szülnek. A nyugat-afrikai migránsok legelső jelentősebb állomása Burkina Fasoban van, utána Mali, ahonnan vagy Nigeren vagy Algérián keresztül érkeznek Tripoliba vagy más líbiai kikötővárosokba. A Szaharán történő átkelés nem egyszerű, nagyon sok migráns veszti az életét ezen az útvonalon, és könnyű eltévedni is. A Csádon keresztülhaladó, kevésbé használt útvonalat elsősorban csádi, kameruni és szudáni migránsok veszik igénybe. A nagyobb gyülekezőhelyeken és kiindulóhelyeken gyakran évekre letelepednek, hogy az utazás viteldíját ledolgozzák, vagy az ahhoz szükséges pénzt megkeressék, és csak azután indulnak útnak Észak-Afrikából. Korábban gyakran a vízummal rendelkezők között elvegyülve érkeztek az irreguláris migránsok légi és vízi útvonalakon. Azonban ez az európai határőrizeteknek a szigorodásával megváltozott, ami eredményeként a Földközi-tengeren átívelő csónakokkal, hajókkal történő embercsempészet szerepe hangsúlyosabbá vált.³⁰

A kelet-afrikai útvonal elsősorban az észak-afrikai térségbe irányul ahová Szomáliából, Etiópiából, Dzsibutiból és Eritreából érkeznek a legtöbben, majd egyesek közülük tovább indulnak az európai kontinens irányába a közép-mediterrán útvonalon. Szomáliából indul az útvonala Etiópia fővárosába, ahonnan három különböző útvonal vezet Szudán fővárosába Kartúmba. Az eritreaiak Kartúmon, majd a Szaharán keresztül érkeznek a líbiai Kufrába, amely egy jelentős migráns gyűjtőhely, így nagyon sokan itt is hosszú időt töltenek el, míg az utazásra elegendő összeget össze nem gyűjtenek. A szudáni és szír migránsok egy része Egyiptomon keresztül érkezik Líbiába.

Az Apulia (Puglia)-Calabria útvonal Törökországon és Egyiptomon keresztül vezet, majd Görögország és Olaszország irányába továbbhalad, és az ezen keresztül Ázsiából, főként Afganisztánból, Bangladesből, Pakisztánból és Szíriából érkezők a török-görög határon érték el a schengeni övezetet. Jelentős részük letelepedett és csak a görögországi válságot követően indult tovább. Az innen indulók elsőszámú célterülete a dél-olaszországi Puglia és Calabria régiók lettek. A tengeren átívelő embercsempészet innen nagyon sokszínű, az életveszélyes

³⁰ Besenyő János: Migrációs útvonalak. In: Besenyő János – Miletics Péter – Orbán Balázs (szerk.): Európa és a migráció. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. 32-43. o.

halászhajóktól, gumicsónakoktól a modern jachtig bármi előfordul. A gyorsjáratú hajókon az a megszokott, hogy túlsúfoltan bújtatják, rejtik el a migránsokat a fedélzeten a helikopteres járőrözők elől. Ezt az útvonalat az arab tavaszt követően kezdték el újból aktívan használni.³¹

A Földközi-tenger középső részén átívelő irreguláris migráció is az észak-afrikai események következtében ugrott meg, amely kezdete után Tunézia majd Líbia is kiindulópont volt az Olaszországba csempészett migránsok tekintetében. 2011-ben 62692 dokumentumokkal nem rendelkező migráns érkezett Olaszországba tengeri úton, ez óriási növekedés a 2009-es 9573-hoz és a 2010-es 4406 főhöz képest. A legtöbb átkelés 2011 tavaszán történt, hiszen a rendőri erők szervezetlensége és lefoglaltsága miatt nem ellenőrizték a partokat Tunéziában. Hangsúlyozandó, hogy 2011-ben 28047 tunéziai papírokkal nem rendelkező migráns érkezett Olaszország területére. Ez azt jelenti, hogy ezek az emberek inkább megragadták az első adódó lehetőséget az ország elhagyására, mintsem vártak volna egy olyan rendszerbeli változásra, amely még csak akkor kezdődött el.³²

A megugrott illegális migrációs nyomásra reagálva 2011. február 12-én a miniszterelnök Berlusconi rendeletet adott ki a humanitárius szükségállapot bevezetéséről.³³ Ennek a bevezetésére azért volt szükség, mert a tunéziai államfő Ben Ali elűzését követően Lampedusa és a Pelagie-szigetekre tömegesen érkeztek migránsok és menekültek. Ennek hatására február 15-én Olaszország sürgősen segítséget kért, melyre reagálva a Frontex szinte azonnal elindította az EPN Hermes Extension 2011 műveletet. A Frontex a tagállamokkal együttműködve többek között a járőrözésben vett részt, és megerősítették a migránsok korai felderítése érdekében a földi és légi megfigyelést. De fontos feladatuk volt az embercsempészetrel és -kereskedelemmel kapcsolatos információk gyűjtése is, amiből következik a bűnmegelőzés mint cél.³⁴

Az észak-afrikai események tekintetében a félelem és a megtévesztés volt az, ami meghatározta az Európai Unió és kifejezetten Olaszország álláspontját. Újból felerősödött a biztonság retorikájának a hangsúlya, és a közvéleményt befolyásolta az is, hogy humanitárius veszélyhelyzet jelentettek be. Politikai vita tárgya volt, hogy azokat az egyéneket haza kell-e szállítani, akik Olaszországot tengeri úton érték el. A jobboldali Északi Liga volt nevezetesen

³¹ Besenyő János: Migrációs útvonalak. In: Besenyő János – Miletics Péter – Orbán Balázs (szerk.): Európa és a migráció. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. 52-55. o.

³² Fargues, Philippe: Four Decades of Cross-Mediterranean Undocumented Migration to Europe: A review of the Evidence, International Organization for Migration, Geneva, 2017. 11. o. Forrás: https://publications.iom.int/system/files/pdf/four_decades_of_cross_mediterranean.pdf

³³ aljazeera.com: Italy declares migrant emergency. (2011.02.13.) Forrás: <https://www.aljazeera.com/news/2011/2/13/italy-declares-migrant-emergency>

³⁴ Frontex 2011. évi általános jelentés. 17. o. Forrás: <https://prd.frontex.europa.eu/wp-content/themes/template/templates/cards/1/dialog.php?card-post-id=2722&document-post-id=6075>

az a párt, aki ragaszkodott az irreguláris migránsok hazaszállításához, és a hazatelepítés mellett gyakran azzal érveltek a politikusok, hogy hiányzik az európai támogatás a migrációs nyomás alatt lévő országban. A hazatelepítés témája mellett heves vitákat váltott ki a kormány azon javaslata is, hogy egész országszerte menekülttáborokat hozzanak létre az Észak-Afrikából érkezőknek. A régiók és politikusaik kifogásolták a régiók szerepét a menedékbiztosításban, a nyújtott segítséggel és a helyszínekkel kapcsolatban is, de végsősoron a kormány világossá tette, hogy Abruzzo kivételével minden régió köteles segítséget nyújtani. Így is történt, és 50000 fő fogadására biztosítottak helyet a régiók, attól függetlenül, hogy voltak konfliktusok például Toszkánában, ahol a médiából és nem hivatalos úton értesültek arról, hogy Pisa városában tábort nyitnak meg.³⁵

Jelentős érkezési pontok migráció szempontjából még Málta, illetve az Olaszországhoz tartozó Pantelleria és Szardínia is Lampedusa mellett, ahol egyébként az 1992 óta működő 850 fő kapacitású idegenrendészeti befogadó tábor ebben az időszakban sokszorosan túlszűfolt volt. A Hermes 2011 közös művelet február 20-ai indulásától kezdve június 17-ig elfogtak 96 embercsempészt, a tengerből 11354 személyt mentettek ki, és 37773 személy elfogását regisztrálták, amelynek javarésze a tengeren történt. Az elfogott személyeket Agrigento, Bari, Caltanissetta, Crotone, Foggia és Lampedusa településeinek előkészített szállásokra szállították és ott látták el.³⁶

Április 5-én döntöttek arról, hogy ideiglenes tartózkodási engedélyt kapnak azok, akik Észak-Afrikából elsősorban Tunéziából érkeztek január 1. és április 5-e között, ami által a schengeni övezet országaiba való bejutás vált lehetővé számukra. Ez nézeteltérést eredményezett Franciaország és Olaszország között, hiszen a Tunéziából érkezők többsége beszélt franciául is így valószínűsíthető volt, hogy többségüknek Franciaország lesz a célállomása.³⁷

Született egy másik megállapodás is április 5-én mégpedig Roberto Maroni olasz és Habib Esszid tunéziai belügyminiszterek között, az illegális bevándorlás ellenőrzésének a megerősítéséről, és a bevándorlók visszafogadásáról. Roberto Maroni később a NATO-blokádot felhasználva akarta a migrációs hullámokat megfékezni, de nem járt sikerrel, és végül

³⁵ Paoletti, Emanuela: The Arab Spring and the Italian Response to Migration in 2011. In: Comparative Migration Studies, 2(2), 2014. 128-138. o. Forrás: <https://comparativemigrationstudies.springeropen.com/counter/pdf/10.5117/CMS2014.2.PAOL.pdf>

³⁶ Hortobágyi Dániel: Migrációs vészhelyzet Dél-Olaszországban avagy a FRONTEX HERMES 2011 művelete. In: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XII, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 2011. 333-338. o. Forrás: <https://pecshor.hu/periodika/XII/hortobagyi.pdf>

³⁷ Molnár Anna: Olaszország és Líbia kapcsolata a 2011-es polgárháború tükrében. In: Kül-Világ, VIII. évf. 2011/4. 44. o. Forrás: <https://kulvilaghu.files.wordpress.com/2020/04/kv-201104.pdf>

az olasz külügyminiszter Franco Frattini és a líbiai Ideiglenes Nemzeti Tanács 2011 júniusában kötött megállapodást a migrációs helyzet kezeléséről és ezzel egyidejűleg megkezdődött nemzetközi támogatással a líbiai helyzet stabilizálása.³⁸

2011-ben az Azonosítási és Kitoloncolási Központ (CIE – Centro di identificazione ed espulsione) váltotta fel az 1998-ban a Turco-Napolitano-törvénnyel létrehozott elődjét az Ideiglenes fogvatartási központokat (CPT – Centri di permanenza temporanea).³⁹ 2011 augusztusában a kormány meghosszabbította az iratokkal nem rendelkező migránsok CIE-ben tartásának maximális idejét 6 hónapról másfél évre. Az olasz belügyminisztérium is kezdeményezett olyan intézkedéseket, amelyek a migránsok, a menekültek és menedékkérők társadalomba való integrációját segítette elő, hasonlóan az Európai Integrációs Alap kezdeményezéseivel, mint például étkeztetés, egészségügyi segítség. Az Európai Bizottság 27 millió eurós támogatásról döntött Olaszország számára szeptember 17-én különböző tevékenységek finanszírozására, többek között nyelvoktatásra, szállásra és a foglalkoztatottság elősegítésére.⁴⁰ 2011. október 6-án az ideiglenes tartózkodási engedélyeket ismét megújították 6 hónapra, így akik az április 5-ei és október 6-ai kormánydöntések között érkeztek, azokra az nem volt érvényes, ezáltal 3385 Tunéziai állampolgárt küldtek vissza Tunéziába ebben az időszakban.⁴¹

2011 novemberében Silvio Berlusconi lemondását követően Mario Monti lett a miniszterelnök, majd 2012 februárjában az Emberi Jogok Európai Bírósága szankcionálta Olaszországot emberi jogok megsértése miatt.⁴² Ez a „Hirsi Jamaa és mások Olaszország elleni ügye” tekintetében történt. Az ügy azt követően indult, hogy egy kétszáz emberből álló csoport három hajóval indult útnak Olaszország felé Líbiából, köztük a 13 eritreai és 11 szomáliai kérelmezőkkel. 2009. május 6-án állította meg őket az olasz parti őrség, majd átszállították őket olasz katonai

³⁸ Molnár Anna: Menekült- és migrációs kérdés Olaszországban. In: Nemzet és Biztonság 2015/3. szám. 10-11. o. Forrás: https://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2015_3_03_molnar_anna_-_menekult_es_migracios_kerdes_olaszorszagban.pdf

³⁹ Senato della Repubblica: Rapporto sui Centri di identificazione ed espulsione in Italia (aggiornamento gennaio 2017). 2017. 7. o. Forrás: [https://www.senato.it/application/xmanager/projects/leg17/file/Cie%20rapporto%20aggiornato%20\(2%20gennaio%202017\).pdf](https://www.senato.it/application/xmanager/projects/leg17/file/Cie%20rapporto%20aggiornato%20(2%20gennaio%202017).pdf)

⁴⁰ Paoletti, Emanuela: The Arab Spring and the Italian Response to Migration in 2011. In: Comparative Migration Studies, 2(2), 2014. 135-136. o. Forrás: <https://comparativemigrationstudies.springeropen.com/counter/pdf/10.5117/CMS2014.2.PAOL.pdf>

⁴¹ Paoletti, Emanuela: The Arab Spring and the Italian Response to Migration in 2011. In: Comparative Migration Studies, 2(2), 2014. 139. o. Forrás: <https://comparativemigrationstudies.springeropen.com/counter/pdf/10.5117/CMS2014.2.PAOL.pdf>

⁴² Molnár Anna: Italy and the Mediterranean Refugee Crisis. In: Identity crisis in Italy, Dialóg Campus, Budapest, 2019. 156. o. Forrás: https://flore.unifi.it/bitstream/2158/1190658/1/web_PDF_Identity_Crisis_in_Italy_%202019%20%281%29.pdf

hajókra és visszavitték őket Tripoliba. A kérelmezők állítása szerint nem tájékoztatták arról, hogy hova fogják őket szállítani, és nem is azonosították őket. A belügyminiszter másnap nyilatkozott az ügyben úgy, hogy a 2009-ben hatályba lépő kétoldalú egyezmény keretén belül került sor a migránsok hazaszállítására. Az államok nem utasíthatnak ki senkit sem, akik veszélyeztetve vannak a Nemzetközi Emberi Jogi Egyezmény 3. cikke által tiltott bánásmód által, és a Bíróság tisztában volt a növekvő tengeren történő illegális migráció tényével, de ez sem mentesíti az államokat a törvény betartása alól. Végül az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélete szerint Olaszország megsértette a 3. cikket azzal, hogy Líbiába szállították vissza az illegális bevándorlókat, és a kérelmezőknek fejenként 15000 euró kártérítést kellett fizessen.⁴³

Egy 2012. márciusi intézkedés értelmében azok a nem Európai Unió állampolgárok, akik egy évnél hosszabb idejű tartózkodásra kérték az olasz államtól, azoknak egy Integrációs megállapodást kell megkötniük, majd áprilisban a szezonális munkára érkező, és a szabályokat betartóknak az engedélykérésén is egyszerűsítettek. A kiugróan magas 2011-es évet követően a negyedik Berlusconi-kormány szigorításainak köszönhetően 2012-ben jelentősen lecsökkent az érkezésszám 13267 főre.⁴⁴ Ebben az évben az EPN Hermes közös művelettel összesen 3391 bajbajutott migránst mentettek ki a tengerből.⁴⁵ Kiindulási pontként abból látszik Líbia jelentősége, hogy 2012-ben a migránsok 38%-a, majd 2013-ban a 64%-a indult útnak Líbiából. Származási helyüket tekintve az érkezők 16,4%-a vallotta magát szomáliainak, 10,8%-a eritreainak, 9,2%-a egyiptominak, de érkeztek Maliból, Nigériából, Gambiából is 2012-ben. 2013-ra duplájára nőtt az eritreai származásúak érkezése, ekkor 22,9%-a vallotta annak magát, és a szíriaiak a 26,3%-át tették ki az Olaszországot elérőknek.⁴⁶ Az Olaszországban tartózkodó külföldiek között évről évre folyamatosan változott az irregulárisan és a jogszerűen ott tartózkodók aránya. 1991-ben a jelenlévő külföldieket körülbelül 870 ezerre becsülték, és a 47%-a jogszerűtlenül tartózkodott az országban. A külföldi jelenlét az országban

⁴³ kuria-birosag.hu: Hirsi Jamaa és mások Olaszország elleni ügye (27.765/09. sz. ügy) Forrás: <https://kuria-birosag.hu/hu/ejeb/hirsi-jamaa-es-masok-olaszorszag-elleni-ugye-2776509-sz-ugy>

⁴⁴ Tanács-Mandák Fanni: Italian Immigration Policies – Legal Frameworks between 1980 and 2017. In: Identity crisis in Italy, Dialóg Campus, Budapest, 2019. 174. o. Forrás: https://flore.unifi.it/bitstream/2158/1190658/1/web_PDF_Identity_Crisis_in_Italy-%202019%20%281%29.pdf

⁴⁵ Frontex 2012. évi általános jelentés. Varsó. 22. o. Forrás: <https://prd.frontex.europa.eu/document/general-report-2012/>

⁴⁶ Papavero, Giorgia: Sbarchi, richiedenti asilo e presenze irregolari. Fondazione ISMU, Milano, 2015. 2-3. o. Forrás: <https://www.fondazionegorrieri.it/images/bussola/Ismu.pdf>

2013-ra megemelkedett 4,9 millió főre, és közülük a jogszerűtlenül itt tartózkodók aránya lecsökkent 6%-ra, amely körülbelül 294 ezer főt jelentett.⁴⁷

2010 és 2013 között nagyjából 120 ezer bevándorló érkezett a Földközi-tengeren keresztül, és ez nagyon jelentős szám, de ez még a viszonylag nyugalmas időszakhoz tartozik migráció tekintetében. Nem voltak általánosak az erőszakos cselekmények és a Mario Monti 2011-2013 közötti kormányzása alatt a politika sem kezelte prioritásként a bevándorlás témáját. Egy 2013-as felmérés alapján az olaszok 30%-a gondolta azt, hogy az ország határainak a biztosítása és a bevándorlási hullámnak az ellenőrzése az ország legfontosabb nemzeti érdeke.

A 2013-as választási kampányban elindult úgynevezett „Olaszország. Közjó” balközép koalíció, amely a Demokrata Párt, Olasz Szocialista Párt, Demokratikus Centrum és a Baloldal, Ökológia és Szabadság pártból állt, az integrációt és a szolidaritást hirdette. Főbb céljai közé tartozott az *ius soli* alapján a második generációs bevándorlóknak juttatott állampolgárság biztosítása, illetve az eltörlése annak, hogy bűncselekménynek tartsák az illegális bevándorlást, amelyet végül nem valósítottak meg. Ezekkel ellentétes nézeteket hirdetett a kampány során a jobbközép koalíció, mellette még a kiutasítások ügymenetének a felgyorsítását is követelték.⁴⁸ Végül Enrico Letta alakított kormányt, Emma Boninoval külügy- és Angelino Alfanoval belügyminiszterként.⁴⁹

Mindeközben a bukott állam rendvédelmi szerveinek a hiányosságait és cselekvőképtelenségét kihasználva vált az embercsempész-hálózat egyre jelentősebbé Líbiában, hiszen rendkívül megnőtt az Európába elutazni vágyók száma. A hálózat nagyon jól szervezett, és kihasználják, hogy egyes határvidékek őrizetlenül maradtak a rendszer bukását követően és így vezetik a migránsokat át a Földközi-tengeren át Olaszországba. Olyannyira drága az utazás költsége, hogy sokszor komplett családok dolgoznak azért, hogy valamelyikük útnak indulhasson. Az embercsempészet az egyik legjövedelmezőbb szervezett bűnözési ág, és a profitmaximalizálás miatt a szükségesnél kevesebb üzemanyaggal, étellel és itallal indítják útra a migránsokat. 2011 és 2013 között a csónakok még rendszerint elérték Lampedusa szigetét, és ezt követően az embercsempészek jogosan számíthattak arra, hogy az európai hatóságok majd kimentik a

⁴⁷ Molnár Anna: Italy and the Mediterranean Refugee Crisis. In: Identity crisis in Italy, Dialóg Campus, Budapest, 2019. 151-152. Forrás: https://flore.unifi.it/bitstream/2158/1190658/1/web_PDF_Identity_Crisis_in_Italy-%202019%20%281%29.pdf

⁴⁸ Tanács-Mandák Fanni: A bevándorlás és az olasz közvélemény – Trendek az elmúlt tíz évben. In: KKI Elemzések 14. 2018. 4-12. o. Forrás: https://kki.hu/assets/upload/14_KKI-elemzes_ITA_Tanacs-Mandak_20180410.pdf

⁴⁹ [governo.it](https://www.governo.it): Governo Letta. Forrás: <https://www.governo.it/it/i-governi-dal-1943-ad-oggi/xvii-legislatura-dal-15032013/governo-letta/330>

migránsokat a veszélyzónából miután azok Líbia partvidékét elhagyják, hiszen a kimenekítési zóna Líbia felségvizeinek a határához helyeződött át.⁵⁰ Az IOM egyik munkatársa vázolta fel, hogy a migránsok rettentően kevés információval rendelkeznek az útról és a vele járó nehézségekről. Ez annak köszönhető, hogy a csempészek propagandája könnyen ráveszi őket az elindulásra, mert könnyű utat ígérnek olcsón és gyorsan. Sokaknak nincs tudomása arról, hogy a Szaharán átkell kelni ahhoz, hogy a líbiai partokhoz érjenek, illetve azt sem tudják, hogy ott polgárháborús helyzet van. Másik nagyon súlyos tévhit, hogy a migránsok közül sokan úgy gondolják, hogy csupán egy 15 kilométeres utat kell megtenniük a tengeren, hogy elérjenek Olaszország partjaihoz, azonban ez a valóságban körülbelül 500 kilométeres utat jelent. Arról meg végképp nagyon kevés információval rendelkeznek, hogy a munkavállalás, vagy a hozzáférés a szociális rendszerhez sokkal komplikáltabb, mint azt képzelné az ember.⁵¹

A líbiai határvédelem megerősítése érdekében 2013 május 22-ei indulással az Európai Unió létrehozta az EUBAM Libya közös európai határőrizeti műveletet, hogy ezáltal szorítsák vissza az illegális migrációt. Eredetileg kétéves mandátummal indult, amelyet később folyamatosan meghosszabbítottak, illetve később a művelet központja is átkerült Tunéziába Líbiából az ISIS megjelenését, valamint a biztonsági helyzet romlását követően.⁵²

2013. október 3-án hajnalban Lampedusa szigetétől néhány száz méterre süllyedt el egy Líbiából induló embercsempész hajó, körülbelül 500 személlyel, többnyire eritreaikkal a fedélzetén. Pánik tört ki a hajón azt követően, hogy egy rögtönzött elkészített fáklyát meggyújtottak, amivel a helyzetüket jelezték, azonban véletlenül begyulladt a hajóra kiömlött üzemanyag is. A bepánikolt utasok a lángoktól menekülve a hajó másik végére siettek, aminek következtében az felborult és elsüllyedt. Összesen 368 személy vesztette életét a tragédiában október 3-án.⁵³ Néhány nappal később október 11-én egy elsősorban szír menekülteket szállító hajó borult fel a Földközi-tengeren 32 kilométerre a parttól. Ebben a tragédiában 268 személy halt meg, közöttük 60 gyermek.⁵⁴

⁵⁰ Bak Pál – Hangácsi Ádám – Polák Attila – Szabó Márk – Veres Eszter Adrienn: Az Európát érintő fő migrációs útvonalak és a bevándorlás alakulása. In: Honvédségi Szemle: Nemzetközi tevékenység 146. évf. 2018/5. szám 52-53. o. Forrás: https://real.mtak.hu/124956/1/HSZ_2018_146_5_Bak_Pal.pdf

⁵¹ Marsai Viktor: A migrációs diskurzus margójára III. – A líbiai válság az európai migráció tükrében. In: Nemzet és Biztonság. 2017/1. szám 127. o. Forrás: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/neb/article/view/3787/3056>

⁵² Besenyő János: Migrációs útvonalak. In: Besenyő János – Miletics Péter – Orbán Balázs (szerk.): Európa és a migráció. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. 48. o.

⁵³ amnesty.org: Ten years since the Lampedusa shipwreck, what lessons have been learned? (2023.10.03) Forrás: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/10/ten-years-since-the-lampedusa-shipwreck-what-lessons-have-been-learned/>

⁵⁴ aljazeera.com: Photos: Lampedusa marks 10-year anniversary of tragic shipwrecks. (2023.10.03.) Forrás: <https://www.aljazeera.com/gallery/2023/10/3/lampedusa-marks-10-year-anniversary-of-tragic-shipwrecks>

III. fejezet

A migrációs válság időszaka

A lampedusai hajószerecsétlenségre reagálva állították fel a Mare Nostrumot 2013. október 18-án, amely egy katonai és humanitárius művelet volt. Ez a 2004 óta működő Constant Vigilance hadművelet továbbfejlesztése volt, aminek keretében hajóval, illetve tengeren járőröző repülőgéppel ellenőrizték a Szicíliai-szorost. A Mare Nostrum művelet két fő feladata az emberi élet védelme a tengeren, illetve azoknak a bíróság elé állítása, akik valamilyen módon profitálnak az irreguláris migránsok csempészéséből. A programban részt vett légi és tengeri járművekkel az olasz haditengerészet, a légierő, a carabinieri, a pénzügyőrség és parti őrség, valamint személyzetet szolgáltatott többek között az Olasz Vöröskereszt Katonai Testülete, illetve az állami rendőrség is a migrációs áramlások ellenőrzésére. Ez párhuzamosan működött az elsősorban drónok használatát mind tengeren, mind szárazföldön magába foglaló EUROSUR rendszerrel, valamint a Frontex tevékenységeivel. A művelet majd 2014. október 31-én ért véget, és szerepét a Triton művelet vette át.⁵⁵ A Mare Nostrum művelet körülbelül egy éves működése alatt több mint 156 ezer személyt mentettek meg a tengeren és 9 hajót foglaltak le, amely közül 5 anyahajó volt.⁵⁶

Egyes becslések szerint az Európai Unió tagországokba érkező irreguláris migránsoknak csupán a 10%-a érkezik tengeren keresztül, de mégis a tengeri útvonal a legveszélyesebb és itt vesztik a legtöbbet az életüket. Európai Unió szinten a tengeren történő illegális migráció elleni küzdelemben fontos lépés volt az egész Földközi-tengerre kiterjedő EUROSUR létrejötte 2013-ban.⁵⁷ Ezt az újonnan felállított európai határőrizeti rendszert az illegális bevándorlás és a határokon átvándorló szervezett bűnözés megelőzésének, illetve az integrált határellenőrzés javításának érdekében hozták létre. A célja, hogy még a külső határokon megállítsák, megelőzzék az illegális bevándorlást, de hozzájárul a már útnak indultak védelmének a biztosításához és az esetleges életmentéshez is.⁵⁸

⁵⁵ Ministero della Difesa: Mare Nostrum. Forrás: <https://www.marina.difesa.it/cosa-facciamo/per-la-difesa-sicurezza/operazioni-conclude/Pagine/mare-nostrum.aspx>

⁵⁶ Riepilogo attività: Vigilanza Pesca / Controllo Flussi Migratori / Operazione Mare Nostrum. Forrás: <https://www.marina.difesa.it/cosa-facciamo/per-la-difesa-sicurezza/operazioni-in-corso/Documents/Dati%20statistici%20Mare%20Nostrum.pdf>

⁵⁷ Brian, Tara – Laczko, Frank: Fatal Journeys, Tracking Lives Lost during Migration. International Organisation for Migration, Geneva, 2014. 88-90. o. Forrás: https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/migrated_files/pbn/docs/Fatal-Journeys-Tracking-Lives-Lost-during-Migration-2014.pdf

⁵⁸ eur-lex.europa.eu: Az európai határőrizeti rendszer (EUROSUR). Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/HU/legal-content/summary/european-border-surveillance-system-eurosur.html>

2013 októberében a tragédiát követően kérte Emma Bonino és Mario Mauro, az olasz külügyminiszter és a védelmi miniszter különböző uniós intézkedések között egy olyan tengeri művelet létrehozását is, amely az embercsempészek elleni küzdelmet és az emberi életek mentését szolgálná. Ez az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikájának keretein belül működő művelet lett volna, és ezen törekvés megvalósítása érdekében Görögország is támogatta Olaszországot. Azonban az Európai Unió többi tagállama nem állt melléjük, így elmaradt a közös fellépés és a decemberben megvalósuló uniós csúcstalálkozó is eredménytelenül fejeződött be.⁵⁹ A Frontex azonban az október 3-ai lampedusai tragédiát követően fokozta a határőrizetet, illetve a kutatási és mentési kapacitását a Földközi-tengeren. Egy új embercsempészeti módszert is felfedeztek a Földközi-tenger középső részében, mégpedig az Egyiptomból induló anyahajók használatát, amelyből hármat sikerült is beazonosítani és elfogni az évben. Ezek az Olaszország felé tartó nagy anyahajók migránsokkal megtöltve, több kisebb hajó kíséretében indulnak útnak, amikre majd nemzetközi vizeken szállítják át a migránsokat.⁶⁰ Különböző helyeken engedik útra a kisebb hajókat, amelyek eltérő irányokba indulnak el, az anyahajó pedig visszatér az egyiptomi kikötőbe. Ezzel a módszerrel kevesebb kockázatot vállalnak, hiszen a határőrök nem képesek feltartóztatni az összes kisebb hajót, és amint azok elérik Olaszország partjait, a migránsok kérvényezhetik a menekültstátuszt.⁶¹

A 2013 és 2014-es időszakot követően az etnikai háttere az irreguláris migránsoknak jelentős változáson ment át, de továbbra is főként Líbián át indultak útnak Olaszország felé. Eddig elsősorban gazdasági okokból érkező irreguláris migránsokról tették ki az érkezők jelentős részét, de ezt követően egyre többen érkeznek háborúk és konfliktusok elől menekülők többek között Szomáliából, Eritreából, Szíriából, Maliból és Szudánból.⁶² 2014-ben a Líbiai helyzet destabilizálódásával gyakorlatilag az Olaszország és Líbia közötti együttműködés megállt, és az illegális migráció megnőtt. Az tény, hogy ezek az emberek más-más okok miatt indulnak útnak, ezáltal a migrációs hullámokban érkeznek valódi menekültek, menedékkérők, illetve gazdasági bevándorlók is. Egy részüknek, akik nem tekinthetők gazdasági bevándorlónak,

⁵⁹ Juhász Krisztina: Az Európai Unió közös biztonság- és védelempolitikájának szerepe a migrációs válság kezelésében: az EUNAVFOR MED/Sophia művelet. In: Besenyő János – Miletics Péter – Orbán Balázs (szerk.): Európa és a migráció. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. 368. o.

⁶⁰ Frontex 2013. évi általános jelentés. Varsó. 14. o. Forrás: <https://prd.frontex.europa.eu/document/general-report-2013/>

⁶¹ Besenyő János: Migrációs útvonalak. In: Besenyő János – Miletics Péter – Orbán Balázs (szerk.): Európa és a migráció. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. 54. o.

⁶² Molnár Anna: Menekült- és migrációs kérdés Olaszországban. In: Nemzet és Biztonság 2015/3. szám. 11. o. Forrás: https://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2015_3_03_molnar_anna_-_menekult_es_migracios_kerdes_olaszorszagban.pdf

joguk van menedékkérelmet benyújtani.⁶³ Azok, akik Olaszország, de még a Görögország partjait is hajóval eléri, azok ténylegesen menekültnek és migránsnak is tekinthetők. Jelentős részüket megilleti a nemzetközi védelem, hiszen menekült kibocsátó területnek tekinthető háborús és fegyveres konfliktusos országból érkeznek, míg a máshonnan érkezőkre a migráns a megfelelő kifejezés.⁶⁴

2014 tavaszán arról döntött az olasz Képviselőház, hogy az illegális bevándorlást szabálysértésnek, és nem bűncselekménynek tekintené. Ezentúl kitoloncolással lehetne büntetni, ha valakit elkaptak irreguláris bevándorlás miatt, akit akkor sem tartóztathatnának le és vehetnének őrizetbe, ha ezt követően sem hagyja el az ország területét. Ezt a törvénymódosítást az Öt Csillag Mozgalom terjesztette fel, és az akkor kormányzó Demokrata Párt támogatását is élvezte, az Északi Liga azonban az illegális bevándorlás bűncselekménynek tekintéséért kezdett egy aláírásgyűjtő akcióba.⁶⁵ Azonban mivel nem sikerült a parlament támogatását megszerezni a törvénymódosításhoz, később 2016 januárjában határozott úgy a kormány, hogy nem változik, és ezentúl is bűncselekményként tekintenek az irreguláris bevándorlásra.⁶⁶

Amikor Matteo Renzi vette át Enrico Letta lemondását követően Olaszország miniszterelnöki tisztségét 2014 februárjában, egy nagyon jelentős migrációs nyomás kellős közepén találta magát. Nyilvánvalóan nem elég a belpolitikai szabályozása a migrációnak, hanem nagyon fontos szerepe van ebben az Európai Uniónak és az afrikai országokkal való együttműködéseknek is. Az afrikai országokba tett látogatásokkal Matteo Renzi azt akarta elérni, hogy ne induljanak útnak a migránsok a tengeren keresztül, és készen állt pénzügyi támogatást nyújtani, befektetni, hogy a migrációt kiváltó okokat megszüntessék. Ennek keretein belül már márciusban Tunéziába utazott, ahol arról tárgyaltak, hogy az illegális migráció tekintetében hogyan működhetnének még szorosabban együtt, később augusztusban pedig Egyiptomba utazott el, ahol Abdel Fattáh al-Szíszi elnökkel beszéltek ki a líbiai helyzetet. Renzi aggódott, hogy ezáltal majd a terrorizmus elterjedhet, és egyet értettek abban, hogy a helyzet stabilizálásával mérsékelhetnék az elvándorlást. Az Olaszország Európai Unió felé történő

⁶³ Molnár Anna: Italy and the Mediterranean Refugee Crisis. In: Identity crisis in Italy, Dialóg Campus, Budapest, 2019. 153-154. o. Forrás: https://flore.unifi.it/bitstream/2158/1190658/1/web_PDF_Identity_Crisis_in_Italy-%202019%20%281%29.pdf

⁶⁴ Crisan Andrea: Migrációs fogalomtár. In: Besenyő János – Miletics Péter – Orbán Balázs (szerk.): Európa és a migráció. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. 20. o.

⁶⁵ Dömös Mariann: Migrációs tendenciák Olaszországban. In: Belvedere Meridionale 28. évf. Különszám. 2016. 82. o. Forrás: http://www.belvedere-meridionale.hu/wp-content/uploads/2016/ksz/07_D%C3%B6m%C3%B6s_2016_Ksz.pdf

⁶⁶ Kalas Vivien: Olaszország migrációs politikája a 2014-es válság után. In: Külügyi Szemle 20. évf. 2021/2. 103. o. Forrás: <https://kki.hu/wp-content/uploads/2021/08/05-Kalas.pdf>

kommunikációja arról szólt, hogy Olaszország a közös válságkezelést, továbbá a nehéz helyzetben a közös fellépést várja el. Júliustól decemberig az Európai Unió Tanácsának soros elnökségét Olaszország töltötte be, és az illegális bevándorlással szembeni fellépést tartották prioritásként.⁶⁷

Az Olaszországot 2014-ben ért, egészen addig még soha nem látott migrációs nyomás következtében felmerült, hogy a befogadórendszer képes-e ennyi embert ellátni, illetve kulcsfontosságúvá vált a menedékjog kérdése is. A tömeg kezelése érdekében létrehoztak speciális intézményeket, struktúrákat, és befogadóközpontokat, a már működő CPSA, CDA és CARA kormányzati intézmények mellett, amelyek ekkor Szicília, Szardínia, Lazio, Puglia, Marche, Friuli-Venezia-Giulia és Calabria régiókban voltak aktívak. Év végén körülbelül 66 ezren voltak ezekben az intézményekben ellátva, és a Szicíliai régióra ekkor óriási nyomás helyezkedett, hiszen az egyötödük ott volt elhelyezve. A menedékjog kérdése azért vált vitássá, hiszen amennyiben menedékjogot akar kérni valaki, akkor azt az első országban kell megtegye, ahová belépett, de ezzel szembe megy a tény, hogy az Észak-Afrikából és a Közel-Keletről Olaszországba érkezők jelentős részének az csak tranzitország, és tovább akarnak utazni Franciaországba, Belgiumba, Svájcba akár Németországba. A menedékkérelmek száma mindig kevesebb mint ahány érkező van és 2014-ben 64886 személy nyújtott be menedékkérelmet Olaszországban. Ezek közül 36330-at vizsgáltak meg, amelynek a 37%-a elutasítással végződött, azaz ez a 13 ezer személy nem jutott semmi védelemhez.

Illegális migrációs tevékenységnek tekinthető a migránsok partraszállásán kívül például a jogosulatlan szárazföldi határátlépés, az ideiglenes tartózkodási engedélyek határidőjének a lejárta és ezáltal túltartózkodás az országban. Az ISMU becslései alapján 2014. január 1-jén körülbelül 5,5 millió reguláris és irreguláris külföldi tartózkodott Olaszországban, és ebből 6% azaz 300 ezer személy irreguláris migráns, amely az eddigi legalacsonyabb arány.⁶⁸ Muszáj hozzátenni, hogy az illegálisan, a szükséges iratok nélkül az országban tartózkodó bevándorlók számát csak megbecsülni lehet, erről nincsenek pontos adatok éppen a jogszerűtlen tartózkodásuk miatt. Vannak számadatok azokról az illegális migránsokról, akiket nyilvántartásba vettek különféle okokból kifolyólag, de sok esetben csak becslésekre lehet támaszkodni.⁶⁹ Jogi szempontból nézve az irreguláris migráció olyan migráció, amely a jogi

⁶⁷ Kalas Vivien: Olaszország migrációs politikája a 2014-es válság után. In: Külügyi Szemle 20. évf. 2021/2. 98-101. o. Forrás: <https://kki.hu/wp-content/uploads/2021/08/05-Kalas.pdf>

⁶⁸ Papavero, Giorgia: Sbarchi, richiedenti asilo e presenze irregolari. Fondazione ISMU, Milano, 2015. 4-7. o. Forrás: <https://www.fondazioneigorriieri.it/images/bussola/Ismu.pdf>

⁶⁹ Molnár Anna: A Földközi-tengeren érkező illegális migrációs és menekülthullám. In: Besenyő János – Miletics Péter – Orbán Balázs (szerk.): Európa és a migráció. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. 523. o.

szabályozásokkal ellentétesen valósul meg, de ez az irregularitás magában az állapotban állhat fenn, azaz a státusban, a tartózkodási jogcímben, és nem a személyekben, hiszen egy személy az nem lehet illegális.⁷⁰

A menekültek befogadását szolgáló intézményrendszert, amit az évek alatt kiépítettek, súlyos bírálatok érték. Felmerült, hogy az ellátás nem megfelelő színvonalú, az uniós és az államtól érkező források felhasználásával is adódtak problémák, és nagyon súlyos korrupció gyanú merültek fel a szervezetek között. Erre reagálva állítottak fel 2014 novemberében egy parlamenti vizsgálóbizottságot, amely a CARA, CIE és CDE intézményekben vizsgálta ki az esetleges jogsértéseket, és vizsgálta az életkörülményeket is. A szenátusi jelentés nagyon megrázó véleményt adott ki az intézményrendszer működéséről és az ott történő emberi jogok betartásáról is.⁷¹

Az olasz politika nem kezelte hatékonyan a növekvő migrációs nyomásból eredő problémákat. A meghozott törvények folyamatos feszültséget generáltak és azok nem voltak megfelelőek a kihívások kezelésére, valamint továbbra is amnesztiarendeletekkel teheték jogszerűvé a tartózkodásukat a már az országban lévő migránsok, de ez sem oldotta meg a problémát hiszen, folyamatosan érkeznek újabb és újabb személyek. Ahhoz, hogy legálisan tartózkodjon valaki az országban, tartózkodási engedélyre (permesso di soggiorno) van szüksége, amelyet 6-9 hónap, 1-2 évre állítanak ki minden olyan külföldi ország állampolgárának, aki 3 hónapnál tovább szeretne az ország területén tartózkodni akár munka, akár tanulás céljából. Amennyiben, ha már 6 éve jogszerűen tartózkodik valaki az országban, igényelhet huzamos tartózkodási engedélyt (carta di soggiorno), amely határozatlan időre szól, de nagyon szigorú kritériumokhoz kötött. Az olasz állampolgárságot a legnehezebb megszerezni, amely alapvetően vér szerint jár az ius sanguinis elvén alapulva.⁷²

A Mare Nostrum művelet velejárója volt, hogy az olasz partoktól maximum 120 kilométeres körzeten belül segítséget kell nyújtaniuk. Ezáltal amíg a korábbi években 17 partraszállóra 1 halott jutott, ezt a művelet időszakában sikerült lecsökkenteni és ezáltal körülbelül 1 halott jutott 50 partraszállóra. Nagyon nagy kockázatot vállalnak az útnak indulók az életveszélyes Földközi-tengeren való átkelésével, és közülük csak 2014-ben 3419 ember veszítette az életét a

⁷⁰ Crisan Andrea: Migrációs fogalomtár. In: Besenyő János – Miletics Péter – Orbán Balázs (szerk.): Európa és a migráció. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. 14. o.

⁷¹ Molnár Anna: A Földközi-tengeren érkező illegális migrációs és menekülthullám. In: Besenyő János – Miletics Péter – Orbán Balázs (szerk.): Európa és a migráció. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. 525-526. o.

⁷² Dömös Mariann: Migrációs tendenciák Olaszországban. In: Belvedere Meridionale 28. évf. Különszám. 2016. 82-83. o. Forrás: http://www.belvedere-meridionale.hu/wp-content/uploads/2016/ksz/07_D%C3%B6m%C3%B6s_2016_Ksz.pdf

tengeren, ami abszolút rekordérték attól függetlenül, hogy megsokszorozódtak az érkezések. Az ENSZ Menekültügyi Hivatala ezt az útvonalat nevezte a leghalálosabbnak. A háborúk, elnyomás, éhínségek és a politikai, illetve gazdasági instabilitás elől menekülők számára Olaszország a belépés pontja Európába, és 2014-ben történt meg az addigi valaha volt legnagyobb számú partraszállás, mégpedig 170100 migráns és menekült érkezett. Ebben az évben a migránsok 83%-a indult Líbiából, de ez értelemszerűen nem azt jelenti, hogy ők mind líbiai állampolgárok, hanem nagyon változékony az, hogy ki minek vallja magát amikor belép az ország területére. Például a szír menekültek 2012-ben az érkezésnek a 4,4%-át, majd 2013 és 2014-ben már a negyedét tették ki, körülbelül 42 ezer személlyel. Az összesen 170 ezer érkezőből Líbiából és Tunéziából 18 ezer személy volt kiskorú 2014-ben, amely a 13%-a, így az Olaszországba érkező kiskorúak befogadására és védelmére indult Progetto Praesidium-nak nagyon fontos szerepe van, attól függetlenül, hogy azok kísérővel vagy kísérő nélkül érkeznek.⁷³

A Frontex javasolta augusztusban az EPN Hermes 2014 közös művelet továbbfejlesztését EPN Triton misszióvá, amely javaslatban a műveleti terület megegyezne az elődjével. Az EPN Aeneas 2014 közös művelet június 1-jén indult és a migrációs nyomásokhoz igazítva működött az év további részében a EPN Hermes közös művelettel. Az EPN Aeneas 2014 közös művelet keretein belül az Apulia és Calabria térségben működött a járőrözés, a Jón-tenger és az Adriai-tenger meghatározott részein, és 2014-ben augusztus közepéig több mint 2300 irreguláris migránst fogtak el ebben a térségben.⁷⁴

A Mare Nostrum művelettel szemben kritikaként fogalmazták meg, hogy az embercsempészek kihasználhatták azt a bevételük növelésére is, hogy a migránsokat az életveszélyes csónakokról kimenekíti az olasz haditengerészet és azok ily módon jutnak be Európába. Az embercsempészek azt ígérték, hogy a tengerből való kimenekítés az garantált, ezáltal várható volt, hogy egyre több irreguláris migráns fog útnak indulni. Így tudták a bevételüket megnövelni, azáltal, hogy sokakat sikerült meggyőzniük arról, hogy a Mare Nostrum miatt sokkal biztonságosabbá vált az út, az utazás.⁷⁵ Ez a művelet megszűnt a hónap végével és a

⁷³ Papavero, Giorgia: Sbarchi, richiedenti asilo e presenze irregolari. Fondazione ISMU, Milano, 2015. 1-3. o. Forrás: <https://www.fondazionegorrieri.it/images/bussolle/Ismu.pdf>

⁷⁴ Frontex: Concept of reinforced joint operation tackling the migratory flows towards Italy: JO EPN-Triton to better control irregular migration and contribute to SAR in the Mediterranean Sea. Operation Division – Joint Operations Unit, Warsaw, 2014. 8-11. o. Forrás: <https://www.statewatch.org/media/documents/news/2014/sep/FrontexConcept%20on%20EPN-TRITON.pdf>

⁷⁵ Altai Consulting – IOM MENA Regional Office: Migration Trends Across the Mediterranean: Connecting the Dots. 2015. 73. o. Forrás: https://publications.iom.int/system/files/pdf/altai_migration_trends_across_the_mediterranean.pdf

Frontex égisze alatt működő Triton váltotta fel, amely 2014. november elsejével indult el, havi 2,9 millió eurós költségvetéssel. Olaszország öt hadihajóval, továbbá egy helikopter és két repülőgéppel folytatott járőrtevékenységet a Földközi-tenger középső részén, és a művelet teljesen lefedte Olaszországnak a felségvizeit, és a hozzá, illetve Máltához tartozó SAR zónák egyes részein is működik.⁷⁶ A Triton művelet jelentősen kevesebb eszközzel, kisebb hatókörrel működött, valamint a költségvetése is csupán a harmada volt a Mare Nostrum költségvetésének. Németország, illetve az Egyesült Királyság is küldött járőröző hajókat, repülőket különböző kutatási és mentési műveletekre, és ezekre a segítségnyújtásokra szükség is van, hogy minimalizálják a tengeren életüket vesztettek számát. A művelet mandátuma a határellenőrzés megerősítésére vonatkozott, és ugyan részt vesznek a tengeri mentésekben, de nem az a fő feladatuk.⁷⁷

A művelet mandátumán kívül esett az életmentés, és rögtön látható volt, amikor elindult, hogy nem is lesz képes annyira hatékonyan eljárni, mint az elődje, ezért többször is kérték a költségvetés megnövelését az Európai Bizottságtól. Olaszország azzal vádolta az Európai Unió intézményeit és a tagállamokat, hogy magára maradt a probléma megoldásában, amire válaszul az Európai Bizottság felsorolta az elmúlt évek rendkívüli pénzügyi segélyeit, amelyet Olaszország számára folyósított. Emellett előirányoztak több mint 310 millió eurót a 2014-2020 közötti időszakra. Ahhoz, hogy az olasz kormány tudta érvényesíteni az akaratát, hozzájárult, hogy a korábbi külügyminiszter Federica Mogherini volt az Európai Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselője 2014 novemberétől, és a migrációs és menekült hullámok problémáját prioritásként tartotta számon. A komolyabb fellépések érdekében továbbra is várakozniuk kellett, azonban egy újabb tragédia következtében a migrációs politika hiányosságai kerültek a reflektorfénybe az Európai Uniónál és gyors megoldásokra volt szükség.⁷⁸ A tragédia 2015. április 19-én éjjel történt, amikor több mint 700 hajótörött fulladt vízbe Líbia partjaitól mintegy 130 kilométerre. Erre szinte azonnal reagálva döntött úgy az Európai Unió, hogy minden tőle telhetőt megtesz az ellen, hogy további emberek veszítsék az életüket a Földközi-tengeren. Többek között megháromszorozta a Triton és Poszeidón műveletek 2015-ös és 2016-os költségvetését, továbbá az embercsempészet, valamint az

⁷⁶ frontex.europa.eu: Frontex launches Joint Operation Triton. 2014. Forrás: <https://www.frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/frontex-launches-joint-operation-triton-JSYpL7>

⁷⁷ Human Rights Watch: The Mediterranean Migration Crisis: Why People Flee, What the EU Should Do. HRW Report, 2015. Forrás: <https://www.hrw.org/report/2015/06/19/mediterranean-migration-crisis/why-people-flee-what-eu-should-do>

⁷⁸ Molnár Anna: A Földközi-tengeren érkező illegális migrációs és menekülthullám. In: Besenyő János – Miletics Péter – Orbán Balázs (szerk.): Európa és a migráció. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. 530-531. o.

emberkereskedelemmel szemben szigorúbb fellépést ígért, illetve az illegális migrációs áramlások megállítását is.⁷⁹

Olaszország saját embermentési műveleteket is kezdeményez, a parti őrsége birtokában körülbelül 300 hajó van 113 polgári és 3 katonai kikötőben. Az viszont problémát jelent mentőakciókban, hogy a hajók fedélzetén kevesen férnek el, keveseket tudnak szállítani, és ez vezetett 2015. február 8-án 22 migráns halálához. Heten elmerültek közülük, mire 7 óra eltelte után a hajók megtalálták az összes embert a vízben, illetve a kimenekítésüket követően egy 18 órás út várt rájuk amíg elértek Lampedusa szigetére. Az út közben további 15-en vesztették életüket a jelenlévő orvosok segítségnyújtásának ellenére is, és emiatt a parti őrség további fejlesztéseket jelentett be a hatékonyság érdekében.⁸⁰

2015. május 13-án fogadta el az Európai Bizottság az Európai Unió migrációs stratégiáját, majd a Külügyek Tanácsa május 18-án fogadta el a tanácsi határozatot az EUNAVFOR MED tengerészeti művelet felállításáról, amely a Földközi-tenger déli, illetve középső részén indítandó el. Majd június 12-én fogadták el a művelet elindításáról szóló határozatot, amelyet Federica Mogherini üdvözölt is, hiszen néhány hét leforgása alatt az Európai Unió képes volt a közös kül- és biztonságpolitika keretein belül fellépni ebben a válsághelyzetben. A művelet célja az embercsempész és emberkereskedő hálózatok felszámolása, és a további tragédiák megelőzése a Földközi-tengeren. A tengerészeti művelet nevét megváltoztatták EUNAVFOR MED/Sophia műveletre annak a tiszteletére, hogy egy kimenekített szómáliai nő a hadihajón szülte meg a kislányát egy mentési akciót követően, akit Sophia-nak nevezett el a személyzet javaslatára.⁸¹

Az EUNAVFOR Med/Sophia misszió erőteljesen fel is léphetett volna az embercsempész-hálózatokkal szemben, hiszen a felhatalmazása folyamatos bővült, de szinte alig volt elrettentő ereje. Elérték, hogy Líbia parti vizein túl is operálhat és ott is mentheti ki a vízből bajbajutottakat, illetve az embercsempészek hajóit elsüllyeszthetik. De ez nem jelent jelentős anyagi kárt, hiszen ezeket a gumicsónakokat, lélekvesztőket erre a célra használják az embercsempészek, sőt a hatóságok tudják azt is, hogy hogyan érkeznek Líbiába ezek a

⁷⁹ Juhász Krisztina: Az Európai Unió közös biztonság- és védelempolitikájának szerepe a migrációs válság kezelésében: az EUNAVFOR MED/Sophia művelet. In: Besenyő János – Miletics Péter – Orbán Balázs (szerk.): Európa és a migráció. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. 366-367. o.

⁸⁰ Besenyő János: Migrációs útvonalak. In: Besenyő János – Miletics Péter – Orbán Balázs (szerk.): Európa és a migráció. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. 51. o.

⁸¹ Juhász Krisztina: Az Európai Unió közös biztonság- és védelempolitikájának szerepe a migrációs válság kezelésében: az EUNAVFOR MED/Sophia művelet. In: Besenyő János – Miletics Péter – Orbán Balázs (szerk.): Európa és a migráció. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. 367-370. o.

gumicsónakok, milyen beszállítókon keresztül, de azokat nem foglalhatják le, hiszen nem lehet bizonyítani, hogy azt embercsempészetre használnák. Ebből következik, hogy az Európai Unió fellépése nem a legsikeresebb a migráció megfékezésében, és tudják is, hogy változásokra van szükség.⁸² Líbia ENSZ nagykövete is aggodalmát fejezte ki a katonai művelet terveivel kapcsolatban, illetve megjegyezte, hogy aggódik a halászok jövője miatt, mert nem egyszerű megkülönböztetni az embercsempészek hajóit és az övéiket.⁸³

Felmerült 2015 májusában, hogy Líbia partjai köré tengeri blokádot vezényelnek, és katonai erővel semlegesítik a már beazonosított embercsempészek hajóit. De ez komoly kételyeket vetett fel, és egyébként is csak rövid távon jelenthetett volna megoldást az embercsempészet visszaszorítására, hiszen valószínűleg átszerveződtek volna szárazföldi útvonalakra. A tehetősebbek hamis okmányokkal légi úton is beutazhatnak, de túlnyomó részük a sokkal veszélyesebb móddal próbálkozik.⁸⁴

A belső ellenőrzési rendszerre is hatással volt a humanitárius krízis és az 1990-es dublini egyezmény, az azt követő 2003-as Dublin II és a 2013-as Dublin III rendelet szerint az az ország a felelős a migráns ujjlenyomatának a levételéért, emellett a menedékkérelmének a megvizsgálásáért, amelyik területére elsőként belépett. Ezek betartásáért a 2015 májusában az Európai Bizottság által elfogadott Európai Migrációs Stratégia vezette be az úgynevezett hotspot-rendszert. Ezek befogadó és elősegély nyújtó központok, és feladatuk az újonnan érkező migránsok azonosítása és ujjlenyomatuk levétele, továbbá felmérik, hogy kik azok, akik jogosultak a menekültstátuszra. Itt együtt végzik a munkájukat az olasz rendőrséggel többek között a Frontex (Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség), Europol (A Bűnüldözési Együttműködés Európai Unió Ügynöksége), Eurojust (Az Európai Unió Büntető Igazságügyi Együttműködési Ügynöksége) és az EASO (Európai Menekültügyi Támogatási Hivatal) tisztviselői.⁸⁵

A hotspot-rendszer megszületésére azért is volt szükség, mert Olaszországot számos kritika érte a bevándorlók azonosításával és regisztrációja során felmerülő kivetnivalók miatt. Elsősorban

⁸² Marsai Viktor: A migrációs diskurzus margójára III. – A líbiai válság az európai migráció tükrében. In: Nemzet és Biztonság. 2017/1. szám 124-125. o. Forrás: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/neb/article/view/3787/3056>

⁸³ Juhász Krisztina: Az Európai Unió közös biztonság- és védelempolitikájának szerepe a migrációs válság kezelésében: az EUNAVFOR MED/Sophia művelet. In: Besenyő János – Miletics Péter – Orbán Balázs (szerk.): Európa és a migráció. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. 373. o.

⁸⁴ Prantner Zoltán: Embercsempészet és migráció. In: Besenyő János – Miletics Péter – Orbán Balázs (szerk.): Európa és a migráció. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. 111-113. o.

⁸⁵ Caponio, Tiziana – Cappiali, Teresa M.: Italian Migration Policies in Times of Crisis: The Policy Gap Reconsidered In: South European society and politics, 2018, Vol 23, No. 1, 8. o. Forrás: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/60036/Main_article_Caponio_Cappiali_post-print.pdf

a dublini rendszer által előírt kötelezettségek, a regisztráció elmaradása fordult elő amikor tömegesen érkeztek irreguláris migránsok. Ez azáltal történhetett meg, hogy a bevándorlók többsége számára Olaszország nem célország volt, ezért a hatóságok így nem is hajtották végre a regisztrációjukat. 2015 novemberétől ilyen regisztrációs központok jöttek létre Lampedusán, Tarantóban, Trapani-Miloban illetve Pozzalloban. 2016-ban újabb két regisztrációs központ jött létre Messinában és Mineoban, és három mobil hotspot is felállításra került. Több mint 140 ezer személyt tartottak befogadóállomásokon és befogadóközpontokban, intézményekben 2016 augusztusában. A tengeren érkező migránsok befogadása és gondozása egyre nagyobb problémákat szült a lakosok körében.⁸⁶ Azonban 2015 augusztusában Ferenc pápa háborús bűnnek nevezte az üldözöttek kiutasítását egy vatikáni értekezleten, és a könyörületességre ösztönzött. Azért is fontos, mert Olaszország túlnyomó része katolikus, és sokak gondolkodására van hatással a jelentős társadalmi befolyással rendelkező egyház.

Az olasz kormány úgy gondolja, hogy a migrációs helyzetet, a sokszorosán túlszűfolt befogadóintézmények problémáját azáltal lehet megoldani, hogy az Európai Unió tagállamai között igazságosan meghatározott kvóta szerint osztják el a migránsokat. Fontos aspektus még a Földközi-tengeren érkező bevándorlók elszállásolása, élelmezése, valamint biztonsági átvizsgálása is, amelyeket az olasz kormányzat közös uniós lebonyolítással és finanszírozással akarna véghez vinni. Továbbá az észak-afrikai országok stabilizálásának elősegítését is eredményesebben lehetne megvalósítani közösen, mintsem egyedül próbálkozni azzal.⁸⁷ Az ország tranzitországgként abban érdekelt, hogy minél több Olaszországba érkező bevándorló kerüljön át más európai országokba valamiféle áthelyezési mechanizmussal. Ezáltal az Európai Unió Tanácsának 2015 szeptemberi kvótadöntése alapján az Európai Unió tagállamai összesen 15600 bevándorlót kellett átvegyenek Olaszországtól.⁸⁸ Az olasz kormány azért is volt nehéz helyzetben azzal, hogy közös uniós fellépést sürgettek, mert nem volt egységes európai migrációs politika és a tagországok a saját érdekeik mentén dönthettek az ügyben. Az európai migrációs politika alapját csupán a 2008-as migrációs és menekültügyi paktum, valamint a Dublin III rendelet jelentette.⁸⁹

⁸⁶ Molnár Anna: A Földközi-tengeren érkező illegális migrációs és menekülthullám. In: Besenyő János – Miletics Péter – Orbán Balázs (szerk.): Európa és a migráció. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. 526-527. o.

⁸⁷ Tóth Bálint László: Az olasz migrációs politika háttérének elemzése. Migrációkutató Intézet, Gyorselemzés 2017/11. Forrás: <https://migraciokutato.hu/2017/06/21/az-olasz-migracios-politika-hatterenek-elemzese/>

⁸⁸ Janik Szabolcs – Tóth Norbert – Vargha Márk: „Belépni szabad!” – Az olasz migrációs politika és az új „kvótajavaslat” áttekintése. Migrációkutató Intézet, Elemzés, 2019. 5. o. Forrás: https://migraciokutato.hu/wp-content/uploads/2019/10/20191009_mki_olaszorszag_kvota_v.pdf

⁸⁹ Kalas Vivien: Olaszország migrációs politikája a 2014-es válság után. In: Külügyi Szemle 20. évf. 2021/2. 102. o. Forrás: <https://kki.hu/wp-content/uploads/2021/08/05-Kalas.pdf>

Abból ahogy a migrációs politikához viszonyul az olasz fél az látható, hogy az egyik kulcs törekvésük az, hogy az észak-afrikai országok kormányaival együttműködve csökkentsék az afrikai földrészt elhagyók számát. Tény, hogy számtalan ember vesztí életét a tengeren történő tragédiák következtében, és kitudja hány esetről nincs is tudomásunk, és ennek a megakadályozására elsősorban az embercsempészetrel való küzdelmet tartották megfelelőnek, amellet, hogy magát a migrációt kiváltó okokat is meg kell szüntetni. A kormány igyekszik is a parti őrségét, valamint az Európai Unió által biztosított Triton, és EUNAVFOR Med/Sophia tengeri egységeket a leghatékonyabban alkalmazni az illegális migráció, az embercsempészek és a tengeri halálozások megelőzésében. A Líbiával való kapcsolat azért fontos, mert több mint a 90%-a innen érkezik a bevándorlóknak attól függetlenül, hogy más a származási országuk, és ezért is problémás, hogy több kormánya van az országnak, mert ez megnehezíti az egyezségek megkötését és betartását. Rendszeresen kap is Líbia 2013 óta pénzübeli támogatást és olasz segélyszállítmányokat az ország megerősítésére, amellyel azt kívánják elérni, hogy akár csak az arab tavaszt megelőzően, Líbia újból tartóztassa fel a migránsokat még az Afrikai kontinensen.⁹⁰ 2015-ben az előző évhez képest minimálisan csökkent az Olaszország területét tengeren elérők száma, ebben az évben több mint 153 ezren érkeztek.⁹¹

Olaszország szempontjából kiemelt szerepe van Líbiának, és ezért is volt fontos, hogy 2016-ban ott megalakult a nemzeti egységkormány, amellyel azonban nem szűnt meg a káosz. De Matteo Renzi jelezte nekik, hogy támogatja őket, és sürgette az együttműködés kialakítását velük az illegális migráció megállításaival kapcsolatban, de ez az ő kormányzása alatt még nem történt meg. Az olasz kormány Matteo Renzivel az élén egy konkrét javaslatot dolgozott ki az Európai Unió számára, hogy hogyan növelhetnék a szerepvállalásukat a helyzet megoldásában. Javasolta továbbá, hogy ha valamelyik tagország nem akar befogadni migránsokat az áthelyezési mechanizmus keretében és a kérelmek elbírálásában, akkor azt vegyék figyelembe majd, amikor a soron következő költségvetésből járó támogatásokról döntenek.⁹²

Olaszország érdekérvényesítő képessége javult uniós szinten, hiszen szövetségesre lelt, amit jelez, hogy 2016 márciusában az olasz és a német belügyminiszter közös levelet küldött az Európai Bizottság alelnökének, amely a migrációs válság uniós szintű kezeléséről szólt, majd a kormányfő is javaslatot tett ez ügyben egy levelében. Olaszország javaslatait az Európai

⁹⁰ Tóth Bálint László: Az olasz migrációs politika hátterének elemzése. Migrációkutató Intézet, Gyorselemzés 2017/11. Forrás: <https://migraciokutato.hu/2017/06/21/az-olasz-migracios-politika-hatterenek-elemzese/>

⁹¹ ismu.org: Sbarchi e accoglienza: 10 anni tra alti e bassi – Comunicato stampa. (2023.04.19.) Forrás: <https://www.ismu.org/sbarchi-e-accoglienza-i-dati-degli-ultimi-10-anni-tra-alti-e-bassi/>

⁹² Kalas Vivien: Olaszország migrációs politikája a 2014-es válság után. In: Külügyi Szemle 20. évf. 2021/2. 100-102. o. Forrás: <https://kki.hu/wp-content/uploads/2021/08/05-Kalas.pdf>

Bizottság elnöke pozitívan fogadta, és az Európai Unió Külügyi Tanácsa ülésezett is azok megvitatásáról április 18-19-én, amely pont a 2015. április 19-ei tragédia évfordulójára esett és ez a jelentőségét is hangsúlyozta. 2016. május 19-én egy újabb uniós szintű migrációs terv született meg, amelyet bő fél évvel korábban fogalmaztak meg egy levélben az olasz, a német, a francia és a holland külügyminiszterek. Ezt Federica Mogherininek küldték el, aki az Európai Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselője volt ekkor, és a támogatásukról biztosították a főképviselőt a migráció megfékezésében, aki legfőképpen a kiváltó okok megszüntetésében látta a megoldást.⁹³

A 2016-os nagyszámú illegális migráns érkezésekor francia belügyminiszter felrótta az olasz hatóságoknak, hogy elképzelhetetlennek tartja, hogy a migránsok egy része megkerülje a regisztrációs központokat, és ezáltal ne azonosítsák őket a hotspotokban, mivel ez biztonsági kockázatot jelent. Erre azt a választ kapta, hogy Olaszország senkitől nem fogad el tanácsot biztonság terén, mindezt aközben, hogy a befogadó intézményrendszer az összeomlás szélén volt a leterheltség miatt.⁹⁴ A hotspotokban segítséget nyújtanak a jelenlévő uniós ügynökségek az érkező migránsok azonosításban és nyilvánosságba vételében, és mindenkit személyesen hallgatnak meg, hogy kiderüljön valójában kik igényelnek nemzetközi védelmet, de az ujjlenyomatukat is itt veszik le. Amikor nyilvántartásba vesznek és azonosítanak egy irreguláris migránst, akkor attól függ, hogy mi történik velük, hogy kérvényeznek-e nemzetközi védelmet. Amennyiben igen, Olaszországban az a bevett szokás, hogy buszokkal vagy hajókkal szállítják a kérelmet benyújtani szándékozókát az egyik fogadólétesítménybe, ahol a menedékkérelmét nyilvántartásba veszik és ott be is nyújtja azt. Azonban, ha valakinek nem áll szándékában menedékjogot kérni, akkor azt átszállítják az azonosítási és kitoloncolási központok egyikébe.⁹⁵

2016 végén csupán négy ilyen működő CIE központ volt, összesen 574 férőhellyel, amiből 359 volt használható. Ezekben december 30-án 288 személyt tartottak, a központok Brindisi, Caltanissetta, Roma és Torino városában voltak, de volt olyan is, ami éppen nem funkcionált, vagy hotspot lett belőle. Kiutasítást vonhat maga után például, ha valaki az állam területére lép a határellenőrizet megkerülésével és igazoltatják és nem tud dokumentumokat felmutatni, továbbá bírói végzéssel, ha valakit jogszerűtlen tartózkodáson találnak. A kiutasított személyek

⁹³ Molnár Anna: A Földközi-tengeren érkező illegális migrációs és menekülthullám. In: Besenyő János – Miletics Péter – Orbán Balázs (szerk.): Európa és a migráció. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. 532-534. o.

⁹⁴ Rame, Sergio: Ora la Francia accusa l'Italia: "Dovete identificare gli immigrati" (2016.10.14.) Forrás: <https://www.ilgiornale.it/news/politica/ora-francia-accusa-litalia-dovete-identificare-immigrati-1319082.html>

⁹⁵ Európai Számvevőszék 24/2019 sz. különjelentés: Migránsok menedékjoga, áthelyezése és kiutasítása: ideje többet tenni, hogy az eredmények kevésbé maradjanak el a kitűzött céloktól. Európai Számvevőszék, Luxembourg, 2019. 6-8. o. Forrás: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR19_24/SR_Migration_management_HU.pdf

távozhatnak önkéntesen vagy kényszeríthetik CIE-ben való tartózkodásra is. Látható, hogy vannak az olasz kitoloncolási rendszert hátráltató tényezők, és hogy nem eléggé hatékony az irreguláris migránsok fogva tartási és kitoloncolási rendszere sem. Például 2015-ben a 34107 személynek a kiutasítását rendelték el és csupán körülbelül a 46%-a hagyta el valóban az ország területét, míg a többi 18128 személy az országban maradt.⁹⁶ A LasciateCIEntrare kampány már évek óta küzd a CIE-k bezárásáért, az adminisztratív célú fogva tartás eltörléséért és az ország migrációs politikájának a felülvizsgálataért. Számos esetben számoltak be jogtalanul fogvatartott emberekről, a segítségnyújtás hiányáról, a borzalmas életkörülményekről és az embertelen bánásmódról, ami a fogvatartott személyeket érheti az intézményekben. Szerintük léteznek alternatív megoldások, amelyekkel biztosítható a migránsok biztonsága és az integráció megoldása, amely kialakítására készen áll a szervezet a segítségnyújtásra.⁹⁷

A Frontex szerint 2015-ben és 2016 elején az embercsempészek rendszerint kiadták parancsba a gyakran gumicsónakokon útnak indított migránsoknak, hogy értesítsék a Maritime Rescue Coordination Centre-t amint azok Líbia partvidékét elhagyták. Ez azért volt fontos, mert az Unió szervek megkezdhették a mentési munkálatokat, azt követően, hogy a tartózkodási helyüket jelezték a migránsok a Rómában található irodának. Javarészt az EUNAVFOR Med és a Frontex műveletei vettek részt a mentési akciókban és a különböző NGO-k csupán 5%-át tették ki ennek. Ez a gyakorlat az év közepe táján azonban megváltozott, hiszen az NGO-k ekkor már körülbelül a mentések 40%-át bonyolították le, míg a Római irodába érkező hívások száma leesett 10%-ra.⁹⁸ Azonban a tengeri átkelés közben elhunytak száma nem csökkent, 2015-ben körülbelül 3700-an, majd 2016-ban már több mint 5000 személy vesztette az életét a Földközi-tengeren.⁹⁹ Az olasz parlament arról döntött, hogy az országba irányuló bevándorlás következtében a tengeren életüket vesztő emberekre megemlékezve, október 3-át ezentúl nemzeti ünnepként tartják számon a bevándorlás áldozatainak emlékére.¹⁰⁰

Az Európát érintő migrációs nyomás súlypontja az Európai Unió és Törökország közötti megállapodással áthelyeződött a közép-mediterrán tengeri útvonalra, amellyel továbbra is

⁹⁶ Senato della Repubblica: Rapporto sui Centri di identificazione ed espulsione in Italia (aggiornamento gennaio 2017). 2017. 12-13. o. Forrás: [https://www.senato.it/application/xmanager/projects/leg17/file/Cie%20rapporto%20aggiornato%20\(2%20gennaio%202017\).pdf](https://www.senato.it/application/xmanager/projects/leg17/file/Cie%20rapporto%20aggiornato%20(2%20gennaio%202017).pdf)

⁹⁷ lasciatecientrare.it: Chi siamo. Forrás: <https://www.lasciatecientrare.it/chi-siamo/>

⁹⁸ migraciokutato.hu: A líbiai migrációs helyzet. Migrációkutató Intézet, Gyorselemzés 2017/9. Forrás: <https://migraciokutato.hu/2017/05/19/a-libiai-migracios-helyzet/>

⁹⁹ Molnár Anna: A Földközi-tengeren érkező illegális migrációs és menekülthullám. In: Besenyő János – Miletics Péter – Orbán Balázs (szerk.): Európa és a migráció. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. 534. o.

¹⁰⁰ interno.gov.it: Il 3 ottobre è Giornata nazionale in memoria delle vittime dell'immigrazione. (2016.04.15.) Forrás: <https://www.interno.gov.it/it/notizie/3-ottobre-e-giornata-nazionale-memoria-vittime-dellimmigrazione>

főként a Líbia és Olaszország közötti szakasz a meghatározó. Körülbelül 700 ezer és 1 millió közötti Líbiában tartózkodó migránsról beszélhetünk 2016-2017 környékén, akik bármikor elindulhatnak, és azt lehet mondani, hogy a mentési akciók, amelyeket a Líbia tengerpartjainál és a Földközi-tengeren valósítottak meg, még inkább ösztönzőleg hatott az emberekre, hogy útnak induljanak. Továbbra sem tudják a hatóságok elvégezni a feladataikat az ország megosztottsága miatt, ezáltal a migránsok feltartóztatása nem sikeres, ami látszik abból, hogy 2016-ban rekordszámú illegális határátlépés történt Olaszországban, mégpedig 181459 személyt regisztráltak, amely az előző évhez képest 20%-os emelkedés, a 2013-as adatokhoz képest viszont megnégyszereződött a számuk. Körülbelül a 13%-a az érkezőknek nő volt, ez 24000 személyt jelent, és 28 ezren kiskorúak voltak. A 2015-ös arányokhoz képest nőtt a kiskorúak, valamint a kísérő nélküli kiskorúak aránya is, akik főként Eritrea, Egyiptom, Guinea, Gambia és Nigéria állampolgárainak vallották magukat.¹⁰¹

2016 decemberében alakult meg az új kormány Paolo Gentiloni vezetésével Matteo Renzi lemondását követően, és az új kormány belügyminisztere Marco Minniti, míg a külügyminisztere Angelino Alfano lett.¹⁰² Az intézményrendszert érintő változás volt, hogy a korábban azonosítási és kitoloncolási központnak hívott CIE-t 2017 februárjában átnevezték Hazatelepítési Tartózkodási Központra (CPR – Centro di permanenza per il rimpatrio). Öt ilyen központ volt, a korábbi CIE központok mellett Bari városában is nyitottak meg egyet, és összesen 500 fős volt a kapacitásuk, és 2017 június végén 377 személyt tartottak ezekben a központokban.¹⁰³ A 2017 februárjában született Líbia és Olaszország közötti új megállapodás következtében 10 járőrhajót kapott a líbiai parti őrség. Április 12-én szigorított a belső ellenőrzési rendszeren a Minniti-Orlando-törvény, és ezzel kiterjesztette az újonnan átkeresztelt CPR központok szerepét a befogadórendszeren belül, annak érdekében, hogy felgyorsítsák a hazatelepítéseknek a folyamatát azon személyek esetében, akiket nem illet meg a nemzetközi védelem. Emellett arról is rendelkezett, hogy a menedékkérők nem lebbezhetnek fel a döntés ellen, amennyiben elutasítják a kérelmüket.¹⁰⁴

¹⁰¹ migraciokutato.hu: A líbiai migrációs helyzet. Migrációkutató Intézet, Gyorselemzés 2017/9. Forrás: <https://migraciokutato.hu/2017/05/19/a-libiai-migracios-helyzet/>

¹⁰² lastampa.it: Gentiloni ha accettato l'incarico, nasce il suo governo. Alfano agli Esteri, Minniti all'Interno, Boschi sottosegretario. (2016.12.13.) Forrás: <https://www.lastampa.it/politica/2016/12/13/news/span-class-nero-gentiloni-ha-accettato-l-incarico-nasce-il-suo-governo-span-span-class-nero-alfano-agli-esteri-minniti-all-interno-boschi-sottosegretario-span-1.34754940/>

¹⁰³ Senato della Repubblica: Rapporto sui Centri di permanenza per il rimpatrio in Italia. (aggiornamento dicembre 2017). 2017. 7-14. o. Forrás: https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2018/01/resources_rapporto_cie_cpr.pdf

¹⁰⁴ Caponio, Tiziana – Cappiali, Teresa M.: Italian Migration Policies in Times of Crisis: The Policy Gap Reconsidered In: South European society and politics, 2018, Vol 23, No. 1, 8-9. o. Forrás: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/60036/Main_article_Caponio_Cappiali_post-print.pdf

A 2017 áprilisában elfogadott törvényjavaslat alapján a felállított táborokat, amelyek túlszűfolttsággal szembesülnek felváltanák 80-100 fő befogadására alkalmas befogadóközpontok. Ezeket közlekedési csomópontok, repülőterek közelében állítanák fel menedékkérők számára 18 tartományban, akik tartózkodásuk alatt még akár közhasznú munkával is foglalkozhatnak.

Egy cataniai ügyész azt vetette fel, hogy lehetséges, hogy egyes karitatív NGO-k, amelyek a Földközi-tengeren tevékenykednek, hozzájárulnak a migránsok Európába szállításához, és ezért együttműködnek embercsempész szervezetekkel, akiktől vélhetően anyagi támogatást is kapnak ezért. Az Öt Csillag Mozgalom és az Északi Liga kiállt az ügyész mellett, miközben a kormány is megvizsgálandónak tartotta ezt a feltételezést.¹⁰⁵ Az ügyészség vizsgálatot is indított annak kiderítése érdekében, hogy milyen anyagi háttérrel rendelkeznek, mi a szándékuk és mennyire felkészültek a civil szervezetek, akik részt vesznek a mentési munkálatokban. A nyílt tengeren történő határőrizeti folyamatoknál, tevékenységeknél tiszteletben kell tartani az emberi jogokat és a menekültjogot is a nemzetközi tengerjog mellett. Az ENSZ tengerjogi egyezménye, a SOLAS „Életbiztonság a tengeren” nevű nemzetközi egyezmény, valamint a SAR egyezmény, amely tengeren történő kutatásról, illetve mentésről szól tartalmazzák azt a kötelezettséget, hogy a veszélyben lévő személyeknek segíteni kell és ki kell menteni őket a tengerből. Emellett kötelességük biztonságos helyre vinni ezeket az embereket. A schengeni határellenőrzési kódex egyes cikkei rendelkeznek arról a kötelezettségről, hogy a visszaküldés tilalmának elvét tiszteletben kell tartani. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye szerint maga az egyezmény mindenkire érvényes, aki egy tagállam joghatósága alatt áll, és az Emberi Jogok Európai Bírósága többször is kimondta, hogy ha nyílt tengeren egy állam valaki felügyeletét ellátja, akkor az az állam joghatósága alá tartozik az a személy, akit felügyel. Az Európai Bizottság 2015-ben rendelte el a biztonságos harmadik országok listájának elkészítését, és 2017 közepén még egyik tagállami listán sem szerepelt sem Líbia, sem Tunézia, mint biztonságos harmadik ország. Mindezekből adódik, hogy a tengeren kimenekített migránsokat Olaszországba szállítják a mentési folyamatokat követően.¹⁰⁶

A Gentiloni-kormány migrációs politikájának az iránya nem változott, egyedüli újdonságot a Minniti-kódex jelentett, amely egy magatartási kódex volt, amely az NGO-k mentőhajóira vonatkozott. A dokumentum alapján csak azok a mentőhajók szállíthatnak migránsokat

¹⁰⁵ Tóth Bálint László: Az olasz migrációs politika hátterének elemzése. Migrációkutató Intézet, Gyorselemzés 2017/11. Forrás: <https://migraciokutato.hu/2017/06/21/az-olasz-migracios-politika-hatterenek-elemzese/>

¹⁰⁶ migraciokutato.hu: A líbiai migrációs helyzet. Migrációkutató Intézet, Gyorselemzés 2017/9. Forrás: <https://migraciokutato.hu/2017/05/19/a-libiai-migracios-helyzet/>

Olaszország területére, amelyeknek a kapitánya aláírta a kódexet. Továbbá a mentési akciót a parti őrseg irányítása alatt végezték, és Líbia felségvizeire sem mehettek. Ezeket a szigorító előírásokat az Északi Liga és az Öt Csillag Mozgalom is támogatta. A kormány által Líbiával megkötött februári megállapodás mellett Tunéziával is született egy hasonlóan fontos megállapodás. Utóbbival többek között az embercsempészet elleni küzdelemről és határellenőrzésről, míg a Líbiával kötött megállapodás ugyancsak az illegális migráció megállításáról és egyes beruházásokról szólt.¹⁰⁷ Ez eredményesnek is bizonyult, hiszen 2017-ben körülbelül 119 ezren érkeztek tengeren az országba, ami egy 34%-os visszaesés az előző évhez képest. Nagyjából 130 ezer menedékkérelmet nyújtottak be az évben, míg 2016-ban 120 ezret. Ebben a két évben összesen körülbelül 226 ezer első tartózkodási engedélyt adtak ki, amelynek majdnem a felét családi együttélés céljából, 33%-át valódi menekülteknek vagy humanitárius okok miatt, míg a munka céljából kiadott tartózkodási engedélyek száma csupán 4%-a. Év végére a kísérő nélkül érkező kiskorúak száma elérte a 18300-at, akik főként afrikai származásúak voltak.¹⁰⁸

Olaszországot 2014 és 2017 között érte a legdrasztikusabb migrációs nyomás, ez idő alatt több mint 624 ezer ember érkezett Olaszországba tengeren, ami több mint az azt megelőző két évtizedben összesen. Növekedett a társadalmi ellenállás a bevándorlással kapcsolatban és 2017 végén az olasz állampolgárok 10%-a volt elégedett az arra adott kormányzati válaszlépésekkel és 2012 óta nő azok száma, akik biztonsági kockázatként tekintenek a bevándorlásra. A törvényesen Olaszországban tartózkodó külföldiek az összlakosságnak a 8,3%-a, és az illegálisan ott tartózkodók a becslések szerint 500-800 ezren vannak, ezt összeadva a törvényesen és jogtalanul ott tartózkodók körülbelül a 10%-át teszik ki az olasz társadalomnak. A törvényes engedéllyel Olaszországban tartózkodók 51,7%-a európai országokból jött ide, és az Észak-Afrikából érkezők ennek csupán 12,9%-a. Ahhoz, hogy egyre kevésbé nyitott a társadalom a bevándorlókkal kapcsolatban, hozzájárul a külföldi állampolgárok okozta erőszakos bűncselekmények növekedése. 2016 augusztusa és 2017 júliusa között 839496 személyt jelentettek fel vagy tartóztattak le, akiknek a 28,8%-a külföldi állampolgár volt. Emellett erősödő tendenciát mutat az iszlám térnyerésétől való félelem, hogy rájuk erőltetik a saját hagyományaikat és kultúrájukat, azonban létezik egy érdekes jelenség, mégpedig az, hogy

¹⁰⁷ Kalas Vivien: Olaszország migrációs politikája a 2014-es válság után. In: Külügyi Szemle 20. évf. 2021/2. 104-105. o. Forrás: <https://kki.hu/wp-content/uploads/2021/08/05-Kalas.pdf>

¹⁰⁸ [repubblica.it](https://www.repubblica.it/solidarieta/profughi/2018/06/20/news/rapporto_ocse_migranti_richiedenti_asilo_italia-199497094/): Migranti, l'Ocse: „Nel 2017 in Italia sbarchi calati del 34%”. (2018.06.20.) Forrás: https://www.repubblica.it/solidarieta/profughi/2018/06/20/news/rapporto_ocse_migranti_richiedenti_asilo_italia-199497094/

a második generációs muszlimoktól annyira nem tartanak, mint más európai országok állampolgárai. Ez abból következhet, hogy Olaszországot nem rázta meg terrortámadás.¹⁰⁹

Az ország tranzitország jellegéből adódóan megjelentek itt is menekültnek álcázott terroristák, akik közül néhányat le is tartóztattak például Gulistan Ahmadzait társával Hakim Nasirival együtt. Ő 2011-ben kapott menekültstátuszt, és Bariban lakott egy menekülttáborban, de a náluk talált fényképek alapján azt feltételezték, hogy terrortámadást készítenek elő Olaszországban, Nagy-Britanniában és Franciaországban. Pert is indítottak ellene emiatt 2016-ban, valamint külföldi radikális nézetű személyek Európába juttatásának gyanújáért. Olaszország terror veszélyeztetettségét jelezte akkoriban, hogy 2015 februárjában egy videón, amelyen lefejeztek 21 kopt keresztényt, az egyik iszlamista Olaszországra mutatott és azt mondta, hogy Allah akarata szerint Rómát is elfoglalják.¹¹⁰ A párizsi támadások 2015 november 13-án azt bizonyítják, hogy az irreguláris migrációs hullámokat használhatják fel a terroristák ahhoz, hogy az Európai Unió területére lépjenek be. Többsége az irreguláris migránsoknak vagy hamis okmányokkal, vagy okmányok nélkül érkezik, így előfordulhat, hogy valótlan nyilatkozatot tesznek a származási országukról, állampolgárságukról. Ezeket az aggályos, vélhetően hamis nyilatkozatokat nem tudják mindet alaposan leellenőrizni, ezáltal fordulhat elő, hogy érkeznek olyan személyek, akik biztonsági fenyegetést jelentenek.¹¹¹

Kiemelkedően terrorizmusellenes intézkedéseket vezetett be egy 2015-ben elfogadott törvényerejű rendeletet, ami alapján azonnali kiutasításra jogosultak az olasz hatóságok bármely terroristagyanús személlyel szemben. Egy 2017-es parlamenti bizottsági jelentésben megállapították, hogy a radikális iszlamista nézetek is egyre nagyobb teret nyernek a közösségi média segítségével, emellett a börtönökben és más büntetés-végrehajtási létesítményekben is egyre inkább elterjedőben vannak a radikális vallási nézetek. 2015-től 2017 áprilisáig több mint 150 személyt utasítottak ki az országból radikális iszlamista meggyőződéseik vagy a terrorizmus támogatásával kapcsolatos gyanú miatt. Emellett az is fokozta az olasz lakosság fenyegetettség érzetét és félelmét, hogy sorozatosan törtek lázadások a befogadóközpontokban.¹¹²

¹⁰⁹ Tanács-Mandák Fanni: A bevándorlás és az olasz közvélemény – Trendek az elmúlt tíz évben. In: KKI Elemzések 14. 2018. 4-9. o. Forrás: https://kki.hu/assets/upload/14_KKI-elemzes_ITA_Tanacs-Mandak_20180410.pdf

¹¹⁰ Besenyő János: Az első generációs muszlim bevándorlók és a terrorizmus, (Csak a másod- és a harmadgenerációs muszlimok jelenthetnek veszélyt Európára?). In: Besenyő János – Miletics Péter – Orbán Balázs (szerk.): Európa és a migráció. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. 122-124. o.

¹¹¹ Frontex 2015. évi általános jelentés. Varsó. 8. o. Forrás: <https://prd.frontex.europa.eu/document/consolidated-annual-activity-report-2015/>

¹¹² Tóth Bálint László: Az olasz migrációs politika háttérének elemzése. Migrációkutató Intézet, Gyorselemzés 2017/11. Forrás: <https://migraciokutato.hu/2017/06/21/az-olasz-migracios-politika-hatterenek-elemzése/>

Az illegális migráció, nem csupán az illegális jellege miatt jelent biztonsági kockázatot, hanem mert tömegesen történik, irányíthatatlanul és ellenőrizhetetlenül. Hatással van az országok társadalmi stabilitására, és feszültséget generál, amely mértéke attól függ, hogy a lakosok mit gondolnak a bevándorlók jelenlétéről. Az integráció kérdése ezért fontos, mivel a migráció folyamatát a felek ugyanúgy konfliktusforrásként élik meg, és nagy hatással van az, hogy hogyan, miképpen találkoznak, és próbálnak asszimilálódni a migránsok a társadalomba. Minél inkább látszódnak a vallási, kulturális, gazdasági akár életvitelbeli különbségek, annál bizonytalanabb a sikeres integráció, és ehhez hozzájárul az is, hogy sokan csak közhelyek alapján gondolkodnak a migránsokról, amely sztereotípiákra azok sokszor rá is erősítenek viselkedésükkel, cselekedeteikkel, ezáltal még inkább nő a lehetősége a sikertelen integrálásuknak.¹¹³

A 2014-ben kezdődő migrációs válság utólagos áttekintéséből az látható, hogy a baloldali Letta-kormány idején is, majd a szintén baloldali Renzi-kormány alatt még drasztikusabban nőtt az irreguláris bevándorlás, ami következtében nőtték a politikai és a társadalmi feszültségek. Az őt váltó Gentiloni-kormány is baloldali, azonban az ő kormányzása idején, a belügyminiszterének Marco Minniti-nek köszönhetően csökkent az érkezők száma. Az ő sikere annak köszönhető, hogy nem a tengeren érkező migráció lecsökkentését célozta, hanem magának a migrációnak, mint jelenségnek a megszüntetését. Nem helyénvaló azt állítani, hogy ok-okozati összefüggés van a baloldali kormányzás és az irreguláris migráció növekedése között, azonban meg kell jegyezni, hogy az olasz baloldal nem volt képes határozott választ adni a fokozódó problémára. És ez hozzájárult ahhoz, hogy a 2018-as parlamenti választásokon a szélsőséges és a populisták pártok példátlan sikert értek el.¹¹⁴

¹¹³ Fábián Péter: A migrációról. In: Ügyészek lapja, 2020/6. 27. évf. 16-17. o. Forrás: https://ugyeszeklapja.hu/wp-content/uploads/2021/02/UL_2020_6beliv.pdf

¹¹⁴ Takács Lili: The Arab Spring is far from being over – illegal migration in Italo-Libyan relations. Nouvelle Europe, 2018. Forrás: <https://nouvelleeuropeassociation.wordpress.com/2018/10/11/the-arab-spring-is-far-from-being-over-illegal-migration-in-italo-libyan-relations/>

IV. fejezet

A szigorítások és a migráció mérséklődése

A 2018-as parlamenti választás kampánya során a bevándorlás és annak a biztonsággal való összekapcsolása volt az egyik legfontosabb téma. A Demokrata Párt a civilizált együttélést a toleranciát hirdette, és megpróbálkozott az *ius soli* bevezetésével, de nem jártak sikerrel. A Paolo Gentiloni-kormány határozott lépései az illegális migrációval szemben komoly párton belüli problémákat okoztak. Láthatóan lecsökkent az érkezők száma, de a közhangulat elégedetlen volt a kormány válaszlépéseivel, és részben ennek is köszönhetően szenvedett a 2018. márciusi választásokon súlyos vereséget a Demokrata Párt. Az azt megelőző kampányban a jobbközép koalíció, amely a Hajrá Olaszország (Forza Italia), Északi Liga (Lega Nord) és az Olaszország Fivéreiből (Fratelli d'Italia) állt, abszolút elutasította az *ius soli*-t, és a kampányuk a biztonság helyreállítására épült. Leghangosabban az Északi Liga vezetője Matteo Salvini képviselte a bevándorlásellenességet. Az Öt Csillag Mozgalom a kampányában kiállt a valódi menekültek befogadása mellett, azonban az irreguláris bevándorlással és az embercsempészzel szemben szigorúbb fellépést követeltek. Március 4-én a szavazók 69%-a szavazott egy olyan politikai erőre, amely abszolút elutasítja az illegális migrációt.¹¹⁵

A választást követően az Öt Csillag Mozgalom és az Északi Liga alakított kormányt. Miniszterelnöke Giuseppe Conte lett, az Öt Csillag Mozgalom vezetője Luigi Di Maio három tárcát kapott, míg az Északi Liga vezetője Matteo Salvini a belügyminiszter, Enzo Moavero Milanesi a külügyminiszter lett.¹¹⁶ Az első Conte-kormány kormányprogramjának a 13. pontja tárgyalja a migráció témakörét, amely kimondja, hogy a jelenlegi helyzet az fenntarthatatlan. Többek között szó van a migráció és a szervezett bűnözés összefonódásáról, szükségesnek tartja a dublini rendszer felülvizsgálatát, javasolják benne a menedékkérelmek elbírálásának a felgyorsítását, és komoly problémaként azonosítja az itt tartózkodó civil szervezetek átláthatatlan gazdálkodását, akik a menedékkérőket segítik, mert nehezen követhető az állami finanszírozással nekik adott pénz, és így a maffia elzárása a forrásoktól sem garantálható. Továbbá az eddigiekhez hasonlóan kiemelten fontosnak tartják a származási országokkal való kapcsolat erősítését és az embercsempészzel szembeni küzdelmet is. Értekezik arról is, hogy

¹¹⁵ Tanács-Mandák Fanni: A bevándorlás és az olasz közvélemény – Trendek az elmúlt tíz évben. In: KKI Elemzések 14. 2018. 10-12. o. Forrás: https://kki.hu/assets/upload/14_KKI-elemzes_ITA_Tanacs-Mandak_20180410.pdf

¹¹⁶ index.hu: Felállt az olasz kormány, mennek a menekültek, jön az alapjövedelem. (2018.06.01.) Forrás: https://index.hu/kulfold/2018/06/01/olasz_kormanyalakitas_giuseppe_conte_olaszorszag/

a közigazgatásra és a költségvetésre is súlyos terheket ró a migráció kezelése, illetve, hogy az iszlám vallási élet feltételei szabályozatlanok állami szinten.¹¹⁷

Az első Conte-kormány bő egy éves kormányzása alatt az Európai Unió irányába, ahogy azt korábbi kormányok is tették a kötelező kvóták bevezetését, valamint a közös felelősségvállalást kommunikálták. Továbbra is a Líbiával való kapcsolata a legfontosabb az országnak, de számos afrikai országgal egyeztettek. A 2018-as Líbiával kötött megállapodás értelmében menekülteket fogadnak vissza olasz befektetésekért cserébe, és hasonló egyeztetések folytak Olaszország részéről többek között Csáddal, Nigerrel és Tunéziával is. Júniusban Conte egy olyan javaslatot nyújtott be az Európai Unió felé, amely egy jövőbeli többszintű migrációs stratégia alapjait adhatná, amelyben hangsúlyozza, hogy a válság kezelésétől függ az Európai Unió hitelessége és jövője. A meglátásaikat 10 pontban foglalták össze benne, és az első pont ír arról, hogy mielőtt bármiféle szabályozást kialakítanak európai szinten, le kell csökkenteni az érkező migránsok számát.¹¹⁸

A belügyminiszter Matteo Salvini megtiltotta a kikötését azoknak az NGO-k hajóinak, amelyek a Földközi-tengeren mentési műveletekben részt vesznek, és migránsokat szállítanak. Azonban humanitárius okokból beengedte a kormány azokat, akik betegek, várandós nők vagy kiskorúak voltak, amennyiben menekültügyi kérelmet nyújtottak be.¹¹⁹ Az első ilyen eset júniusban történt amikor az Aquarius mentőhajónak tagadták meg a kikötés jogát 629 migránssal és menekülttel a fedélzetén, akiket hat különböző mentési akció során menekítettek ki a tengerből, és mindannyian Líbiából indultak útnak. A kikötés jogát illegális migrációval indokolva tagadta meg Salvini, aki kijelentette többek között, hogy a következő hajót sem engedi kikötni, aki migránsokat szállít, mert véget akarnak vetni az emberkereskedelemnek. Panaszkodott, hogy a Földközi-tengeren operáló NGO-k között egyetlen olasz felségjelzésű hajó, vagy szervezet sincsen, mégis minden esetben az olasz partokra szállítják a kimenekített migránsokat. Az Aquarius hajó végül Valencia kikötőjében köthetett ki, és a szolidaritást megköszönte Giuseppe Conte, de kihangsúlyozta, hogy ezzel a migráció kérdése még nincsen megoldva semmilyen szinten.¹²⁰ Majd miután 106 migránssal a fedélzetén beérkezett Messina kikötőjébe egy ír

¹¹⁷ Janik Szabolcs – Tóth Norbert – Vargha Márk: „Belépni szabad!” – Az olasz migrációs politika és az új „kvótajavaslat” áttekintése. Migrációkutató Intézet, Elemzés, 2019. 7. o. Forrás: https://migraciokutato.hu/wp-content/uploads/2019/10/20191009_mki_olaszorszag_kvota_v.pdf

¹¹⁸ Kalas Vivien: Olaszország migrációs politikája a 2014-es válság után. In: Külügyi Szemle 20. évf. 2021/2. 106. o. Forrás: <https://kki.hu/wp-content/uploads/2021/08/05-Kalas.pdf>

¹¹⁹ Felegyi Júlia: Olaszország migrációs politikája napjainkban. In: Felderítő szemle XIX. évf. 3. szám, 2020. 62. o. Forrás: <https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2020-3.pdf>

¹²⁰ 24.hu: Új korszak kezdetét jelezheti az olaszok keménykedése az Aquariusszal. (2018.06.11.) Forrás: <https://24.hu/kulfold/2018/06/11/uj-korszak-kezdetet-jelezheti-az-olaszok-kemenykedese-az-aquariusszal/>

haditengerészeti hajó is, és Salvini azt mondta, hogy a nemzetközi katonai műveletekben részt vevők előtt is zárva tartják a kikötőket.¹²¹ Augusztusban a Diciotti mentőhajó ügye okozott belpolitikai feszültséget, amikor is nem engedélyezte Salvini 150 migráns partraszállását, azt követően, hogy a kikötést engedélyezte a hajónak. Egy interjújában azt mondta Salvini, hogy elege van azokból a migránsokból, akik egész nap a városban lézengenek és semmit nem csinálnak, és hozzátette, hogy ez 5 milliárd eurójába kerül az országnak. Hosszú távon az ausztrál modell átvételét látta megoldásként, amellyel hivatalos papírok nélkül senki nem léphetne be Európába.¹²² Azt Salvini is elismerte, hogy a zárt kikötők nem jelentenek végleges megoldást az illegális bevándorlással szemben. Azt mondta, hogy azért aggódik, mert az NGO-k megkönnyítik az emberkereskedők tevékenységét, akik kockáztatják a lélekvesztőkön azzal a reménnyel útnak indított migránsok életét, hogy majd kimenekítik őket a parttól néhány kilométerre. Úgy gondolja, hogyha ezek a mentőhajók mindig kimenekítik a migránsokat a partok közelében, akkor ez az, ami újabb és újabb hajók, csónakok elindítására bátorítja őket, amellyel több haszonra tesznek szert, és a tengeren elhunytak száma is nő.¹²³

2018 őszén fogadták el az „első Salvini-csomagként” elhíresült jogszabályt, amely a migrációról és a biztonságról szól. Ez megszüntette a humanitárius védelem intézményét, amely 1998 óta működött. Eddig tartózkodási engedélyt adhattak ki azoknak, akik azt komoly, humanitárius indokkal kérik, akik különböző bekövetkezett szükséghelyzet miatt menekülnek, vagy ha az indok az olasz állam alkotmányos kötelezettségéből, esetleg nemzetközi kötelezettségéből adódik. A hazatelepítési tartózkodási központokban ezentúl 180 nap lehet menekültügyi őrizetben valaki, és a menedékkérőket ezentúl 30 napig hotspotokban tarthatják, hogy tisztázzák az állampolgárságukat és a személyazonosságukat. Ennek a célja, hogy feltartóztathassák a migránsokat a belépésüket követően, de engedéllyel tovább is tarthatják őket itt, ha a CPR-ek nem tudnak új személyeket fogadni. Ezentúl több forrást biztosítanak a migránsok hazaküldésére, kibővítették annak a listáját, hogy milyen esetekben vonhatják vissza az oltalmazotti- vagy menekültstátuszt. Arról is rendelkezett a jogszabály, hogy csak kísérő nélküli kiskorúak és menekült- vagy oltalmazotti státusszal rendelkezők lehetnek az önkormányzati szállásokon, de vannak egyéb rendeletek is, amelyek a migrációval, valamint

¹²¹ Albanese, Fabio: Salvini: “Porti chiusi anche alle navi delle missioni internazionali”. La Difesa: “Non ha nessuna competenza.” (2018.07.10.) Forrás: <https://www.lastampa.it/cronaca/2018/07/10/news/salvini-porti-chiusi-anche-alle-navi-delle-missioni-internazionali-la-difesa-non-ha-nessuna-competenza-1.34030261/>

¹²² Janik Szabolcs – Tóth Norbert – Vargha Márk: „Belépni szabad!” – Az olasz migrációs politika és az új „kvótajavaslat” áttekintése. Migrációkutató Intézet, Elemzés, 2019. 7-8. o. Forrás: https://migraciokutato.hu/wp-content/uploads/2019/10/20191009_mki_olaszorszag_kvota_v.pdf

¹²³ Giannini, Chiara: Matteo Salvini vagyok. Insider Media Lapkiadó Kft. PestiSrácok.hu, Budapest, 2021. 84-85. o.

az állampolgárok biztonságérzetének növelésével kapcsolatosak.¹²⁴ Intézményrendszerbeli apró változás volt, hogy a 2002-ben bevezetett SPRAR-t átnevezték SIPROIMI-re (Sistema di protezione per titolari di protezione internazionale e per minori stranieri non accompagnati) azaz Nemzetközi védelemben részesülők és kísérő nélküli kiskorúak védelmi rendszerére.¹²⁵ Az első Conte-kormány stratégiája működni látszott, a tárgyalások és szerződések az afrikai államokkal, valamint az ősszel elfogadott jogszabály elérték várt hatásukat és drasztikusan lecsökkent az érkezések száma 2018-ban, ekkor körülbelül 23 ezer tengeren érkező személyt regisztráltak.¹²⁶ Ez egy 80%-os visszaesést jelent az előző évhez képest, de már a 2017-es érkezések száma is 34%-kal esett vissza a 2016-os körülbelül 180 ezres migránsáradathoz képest.¹²⁷

Olaszországba továbbra is a közép-mediterrán útvonalon érkeztek a legtöbben 2018-ban majd az azt követő évben is, de ez az útvonal ebben az időszakban elvesztette korábbi szerepét európai szinten és itt történt a legkevesebb átkelés Európa irányába. 2018-ban az érkezők 56%-a indult Líbiából és ez tovább csökkent 2019-ben 38%-ra, és nőtt a halottak száma is a tengeren, így minden 14 érkezőre egy halott jutott. Kiindulási országgént meg kell említeni, hogy Líbia mellett, Algériából, Görögországból, Törökországból és Tunéziából indultak útnak a migránsok ebben az időszakban. Algériából 2019 előtt szinte egyáltalán nem indultak el hajókkal Olaszország irányába, és az ebben az időszakban az érkezők főként Szardíniát érték el. Emellett Calabria, Campania, Puglia és Szicília a legfőbb érkezési pontok az országon belül, ezek közül is az utóbbi az, ahová mindig legalább a 60%-a érkezik az összes Olaszországot elérő migránsnak. Fontos változás, hogy 2012 óta elsőnek újból tunéziai származású a legtöbb irreguláris migráns 2018-ban, őket követik az eritreaiak, irakiak majd a szudániak és pakisztániak, valamint az algériaiak, de számos országból érkeztek még. Az irakiak 2010 óta nem voltak a legfőbb 10 származási ország között, míg a szudániak általában munkavállalás miatt érkeznek Líbiába, és nem azért, hogy hajóra szálljanak és útnak induljanak a tengeren át.¹²⁸

¹²⁴ Janik Szabolcs – Tóth Norbert – Vargha Márk: „Belépni szabad!” – Az olasz migrációs politika és az új „kvótajavaslat” áttekintése. Migrációkutató Intézet, Elemzés, 2019. 8-9. o. Forrás: https://migraciokutato.hu/wp-content/uploads/2019/10/20191009_mki_olaszorszag_kvota_v.pdf

¹²⁵ retesai.it: SAI & Servizio Centrale. Forrás: <https://www.retesai.it/la-storia/>

¹²⁶ Kalas Vivien: Olaszország migrációs politikája a 2014-es válság után. In: Külügyi Szemle 20. évf. 2021/2. 107. o. Forrás: <https://kki.hu/wp-content/uploads/2021/08/05-Kalas.pdf>

¹²⁷ Európai Számvevőszék 24/2019 sz. különjelentés: Migránsok menedékjoga, áthelyezése és kiutasítása: ideje többet tenni, hogy az eredmények kevésbé maradjanak el a kitűzött céloktól. Európai Számvevőszék, Luxembourg, 2019. 58. o. Forrás:

https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR19_24/SR_Migration_management_HU.pdf

¹²⁸ Malakooti, Arezo – Fall, Chiara: Migration Trends Across the Mediterranean. Piecing Together the Shifting Dynamics. Globan Initiative Against Transnational Organized Crime – Clingendael. 2020. 63-69. o. Forrás:

A következő szigorító jogszabályokat a második Salvini-csomag jelentette, amelyet 2019 nyarán fogadtak el, és ezek a tengeren történő mentésre vonatkoznak elsősorban. A jogszabály alapján a belügyminiszter korlátozhatja, akár meg is tilthatja a hajóknak, hogy olasz felségvizeken tartózkodjanak, vagy olasz kikötőben kössenek ki. Ezt közrendvédelmi, biztonsági okokból adódóan teheti meg, illetve, ha feltételezhető, hogy az irreguláris bevándorlást segíti elő a legénység. Azonban, ha a kapitány mégis megszegi a tilalmat, akkor 150 ezer és 1 millió euró közötti büntetést kaphat, valamint a hajót is lefoglalhatják. Ezáltal az állam tulajdonába jogszerűen kerülne a hajó, amely felett ő rendelkezik, használhatja akár el is adhatja, de meg is semmisítheti egy idő után. Tovább növelték a migránsok hazaküldésére szánt források összegét, amely fontosságát jelzi például, hogy 2018-ban 27070 kérelmet utasítottak el, de ebből csak 5615 hazatelepítés valósult meg.¹²⁹

2018 júniusától kezdődően 2019 szeptember 19-ig 25 alkalommal tagadták meg NGO-k hajóinak a kikötést, ebből a 2018-ban történt tíz esetből két alkalommal mégis Olaszországban, másik két alkalommal Spanyolországban, a fennmaradóban pedig Máltán kötött ki végül. 2019-ben ez megváltozott, ekkor 15 esetből 11-ben kikötöttek az NGO-k hajói, és 1346 személy szállt le olasz földre, és ez majdnem mindegyik még Salvini belügyminisztersége idején történt, akik közül 593 embert más uniós tagállamok átvettek végül. Azonban a kormány nem tett semmit az úgynevezett fantom partraszállásokkal szemben, és ezáltal Berlusconi belügyminisztersége idején több mint 15000 irreguláris migráns érkezett önálló kisebb méretű hajókon.¹³⁰ Az úgynevezett fantom partraszállásokat bűnözői csoportok irányítják, azaz szállítják az irreguláris migránsokat az ország partjaihoz. Az NGO-k hajóinak a feltartóztatása óriási médiafigyelmet generál, például ez történt akkor is, amikor a Sea Watch hajónak tiltotta meg Salvini a kikötést, aminek a fedélzetén 53 ember volt. Azonban afelett eltekintettek amikor ez történt, hogy két hét alatt Olaszországban kis hajókról több mint a háromszorosa szállt partra annak, mint amennyien az NGO hajón tartózkodtak. Ezt a néhány éve ismert jelenséget nehezen

<https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2020/11/Migration-Trends-Across-the-Mediterranean-Piecing-Together-the-Shifting-Dynamics.pdf>

¹²⁹ Janik Szabolcs – Tóth Norbert – Vargha Márk: „Belépni szabad!” – Az olasz migrációs politika és az új „kvótajavaslat” áttekintése. Migrációkutató Intézet, Elemzés, 2019. 9-10. o. Forrás: https://migraciokutato.hu/wp-content/uploads/2019/10/20191009_mkiolaszorszag_kvota_v.pdf

¹³⁰ [ilfattoquotidiano.it](https://www.ilfattoquotidiano.it/2019/09/23/migranti-i-porti-con-salvini-erano-chiusi-no-sono-rimasti-aperti-nel-2019-con-lui-ministro-10-navi-ong-su-14-sono-sbarcate-in-italia/5470820/): Migranti, i porti con Salvini erano chiusi? No, sono rimasti aperti: nel 2019 con lui ministro 10 navi ong su 14 sono sbarcate in Italia. (2019.09.23.) Forrás: <https://www.ilfattoquotidiano.it/2019/09/23/migranti-i-porti-con-salvini-erano-chiusi-no-sono-rimasti-aperti-nel-2019-con-lui-ministro-10-navi-ong-su-14-sono-sbarcate-in-italia/5470820/>

azonosítható kis csónakok, hajók viszik véghez, és míg korábban Tunéziából indultak főként, ekkora ez megváltozott és így Törökországból érkeztek elsősorban.¹³¹

A 2019 augusztusi kormányválságot követően megalakult a második Conte-kormány, amely belügyminisztere Luciana Lamorgese, külügyminisztere pedig Luigi Di Maio lett.¹³² Ahogy az látható, Olaszországban a miniszterelnök, a belügyminiszter és a külügyminiszter együttese az, aki meghatározza a migrációs politika irányát, és mindig személyiségfüggők, hogy éppen kinek nagyobb a befolyása. Az elmúlt években az volt látható, hogy a Renzi-kormány idején a kormányfő, míg a Gentiloni-kormány, majd az azt követő első Conte-kormány idején a belügyminiszterek töltötték be a leghangsúlyosabb pozíciót. Az utóbbiaknál a belügyminiszterek Marco Minniti és Matteo Salvini voltak, akiknek határozott elképzelésük volt a migrációs politika formálásáról és irányvonaláról, amelyet sikeresen véghez is vittek, részben annak is köszönhetően, hogy Gentiloni politikája visszafogottabb volt, míg Conte párton kívülként csekély mozgástérrel rendelkezett. Ennek a határozott fellépésnek meg is lett az eredménye, hiszen 2019-ben már csak 11471 személy érkezett tengeren irregulárisan az ország területére.¹³³

¹³¹ ilpost.it: Cosa sono gli “sbarchi fantasma.” (2019.06.15.) Forrás: <https://www.ilpost.it/2019/06/15/sbarchi-fantasma/>

¹³² repubblica.it: Governo, Conte annuncia i ministri: Gualtieri all'Economia, Lamorgese all'Interno, Di Maio agli Esteri. Fraccaro sottosegretario alla presidenza dopo lite tra il premier e il capo politico M5S. (2019.09.04.) Forrás: https://www.repubblica.it/politica/2019/09/04/news/governo_giorno_decisivo_oggi_conto_sale_al_quirinale-235131875/

¹³³ Kalas Vivien: Olaszország migrációs politikája a 2014-es válság után. In: Külügyi Szemle 20. évf. 2021/2. 110-111. o. Forrás: <https://kki.hu/wp-content/uploads/2021/08/05-Kalas.pdf>

Összegzés

Az irreguláris migrációt vizsgálva elmondható, hogy a jelenség már régóta jelen van az ország életében, és az 1991-es év kulcsfontosságúnak tekinthető, hiszen ekkor több tízezer illegálisan érkező albán migráns szállt partra rövid idő alatt Olaszországban, valamint az észak-afrikai térségből irregulárisan érkezők száma is ettől kezdve nőtt, hiszen vízumkötelezettséget vezettek be a térségükre. Számos törvény született, de a jelentősebbek a bevándorlás szigorítása érdekében az 1998-as Turco-Napolitano-törvény, majd a 2002-es Bossi-Fini-törvény volt, amelyek rendelkeztek az irreguláris migrációval szembeni határozottabb intézkedésekről. Ezen tovább szigorított a 2008 és 2009-es Biztonsági csomag és idő közben kialakult a migráns és menekült befogadó intézményrendszer is.

Az arab tavasz kirobbanása, és ezáltal az észak-afrikai országok instabilitása tekinthető újabb fordulópontnak, mivel tömegesen indultak útnak Olaszország partjai felé elsőként Tunéziából, majd a Kaddáfi-rendszer bukását követően Líbiából. Utóbbi tartóztatta fel a migránsok tömegét az Afrikai kontinensen, de az országban beálló káosz és a partok ellenőrizetlensége következtében Líbia vált a fő migránskibocsátó országgá Olaszország tekintetében. De a 2011 végén Berlusconi lemondását követően megalakult Monti-kormány alatt a bevándorlás kérdése nem volt előtérben a fokozódott migrációs nyomás ellenére sem.

Az őt követő Letta- majd a lemondását követően a Renzi-kormány idején bontakozott ki a 2014-ben kezdődő, majd 2016-ban tetőző migrációs válság, és kijelenthető, hogy nem tudtak vele szemben határozottan fellépni. Még mindig ugyanebben a parlamenti ciklusban váltotta Matteo Renzit Paolo Gentiloni, aki alatt sikerült az érkezők számán csökkenteni Marco Minniti belügyminiszter határozott intézkedéseivel.

A valódi szigorítások a 2018-as választásokat követően jöttek el, amikor is az első Conte-kormányban a bevándorlásellenes Matteo Salvini volt a belügyminiszter, aki többek között számos alkalommal megtiltotta az NGO-k hajóinak a kikötést. Szigorító jogszabályt az első, majd a második Salvini-csomag jelentett és ezeknek, valamint a nemzetközi együttműködéseknek köszönhetően számottevően visszaestek az érkezések.

Az látható a migrációs nyomásokra adott olasz válaszlépésekből, hogy az egyik fő célkitűzésük az, hogy a lehető legkevesebben induljanak útnak az észak-afrikai kibocsátó országokból, ezáltal az okok megszüntetése és a migrációs hullámok visszaszorítása érdekében számos együttműködés is történt az évek alatt, több-kevesebb sikerrel. Mivel a tengeren érkező migránsok és menekültek szinte teljes egésze embercsempészek segítségével éri el Olaszország

partjait, így az emberkereskedelem és embercsempészet felszámolása, az illegális migráció elleni küzdelem és a tengeren való életmentés érdekében számos művelet indult. Ilyen volt például az olasz Mare Nostrum, és számos más uniós kezdeményezés is, amelyek többek között a Frontex égisze alatt működtek. Az Olaszország Európai Unióval való kapcsolata kiemelten fontos, amikor olasz migrációs politikáról beszélünk, hiszen a 2014-es migrációs válságot követően az egyik legfőbb prioritása volt, hogy a problémát ne egyedül kelljen megoldaniuk a frontországoknak, akikre aránytalanul nagy nyomás nehezedik, hanem a tagállamok vegyék ki a részüket a feladatból.

Látható, hogy a számos kormányváltás ellenére is, ideológiáktól függetlenül voltak közös irányok, amelyeket követtek a különböző kormányok az irreguláris migráció megfékezése érdekében, és ide sorolható például a nemzetközi környezettel, kiemelten az észak-afrikai országokkal, azon belül is a Líbiával való kapcsolat építése, valamint az európai uniós közös felelősségvállalás szükségének a hirdetése és hangoztatása.

Irodalomjegyzék

- 24.hu: Új korszak kezdetét jelezheti az olaszok keménykedése az Aquariusszal. (2018.06.11.)
Forrás: <https://24.hu/kulfold/2018/06/11/uj-korszak-kezdetet-jelezheti-az-olaszok-kemenykedese-az-aquariusszal/>
- Albanese, Fabio: Salvini: “Porti chiusi anche alle navi delle missioni internazionali”. La Difesa: “Non ha nessuna competenza.” (2018.07.10.) Forrás: <https://www.lastampa.it/cronaca/2018/07/10/news/salvini-porti-chiusi-anche-alle-navi-delle-missioni-internazionali-la-difesa-non-ha-nessuna-competenza-1.34030261/>
- aljazeera.com: Italy declares migrant emergency. (2011.02.13.) Forrás: <https://www.aljazeera.com/news/2011/2/13/italy-declares-migrant-emergency>
- aljazeera.com: Photos: Lampedusa marks 10-year anniversary of tragic shipwrecks. (2023.10.03.) Forrás: <https://www.aljazeera.com/gallery/2023/10/3/lampedusa-marks-10-year-anniversary-of-tragic-shipwrecks>
- Altai Consulting – IOM MENA Regional Office: Migration Trends Across the Mediterranean: Connecting the Dots. 2015. Forrás: https://publications.iom.int/system/files/pdf/altai_migration_trends_across_the_mediterranean.pdf
- amnesty.org: Ten years since the Lampedusa shipwreck, what lessons have been learned? (2023.10.03) Forrás: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/10/ten-years-since-the-lampedusa-shipwreck-what-lessons-have-been-learned/>
- Bak Pál – Hangácsi Ádám – Polák Attila – Szabó Márk – Veres Eszter Adrienn: Az Európát érintő fő migrációs útvonalak és a bevándorlás alakulása. In: Honvédségi Szemle: Nemzetközi tevékenység 146. évf. 2018/5. szám 46-63. Forrás: https://real.mtak.hu/124956/1/HSZ_2018_146_5_Bak_Pal.pdf
- Besenyő János: Az első generációs muszlim bevándorlók és a terrorizmus, (Csak a másod- és a harmadgenerációs muszlimok jelenthetnek veszélyt Európára?). In: Besenyő János – Miletics Péter – Orbán Balázs (szerk.): Európa és a migráció. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. 120-171.
- Besenyő János: Migrációs útvonalak. In: Besenyő János – Miletics Péter – Orbán Balázs (szerk.): Európa és a migráció. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. 31-64.
- Bettin, Giulia – Cela, Eralba: L’evoluzione storica dei flussi migratori in Europa e in Italia. Cattedra UNESCO SSIIM, Venezia, 2014. Forrás: http://www.unescochair-iuav.it/wp-content/uploads/2015/01/UR-AN_Bettin-Cela_def.pdf
- Brian, Tara – Laczko, Frank: Fatal Journeys, Tracking Lives Lost during Migration. International Organisation for Migration, Geneva, 2014. Forrás: https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/migrated_files/pbn/docs/Fatal-Journeys-Tracking-Lives-Lost-during-Migration-2014.pdf
- Caponio, Tiziana – Cappiali, Teresa M.: Italian Migration Policies in Times of Crisis: The Policy Gap Reconsidered In: South European society and politics, 2018, Vol 23, No. 1, 115-132. Forrás: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/60036/Main_article_Caponio_Cappiali_post-print.pdf
- Crisan Andrea: Migrációs fogalomtár. In: Besenyő János – Miletics Péter – Orbán Balázs (szerk.): Európa és a migráció. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. 10-30.

- CRI – OIM – Save the Children Italia – UNHCR: Progetto Praesidium, Raccomandazioni e buone prassi per la gestione dei flussi migratori misti in arrivo via mare. 2011. Forrás: https://www.unhcr.org/it/wp-content/uploads/sites/97/2020/07/manuale_praesidium.pdf
- Dömös Mariann: Migrációs tendenciák Olaszországban. In: Belvedere Meridionale 28. évf. Különszám. 2016. 72-90. Forrás: http://www.belvedere-meridionale.hu/wp-content/uploads/2016/ksz/07_D%C3%B6m%C3%B6s_2016_Ksz.pdf
- eur-lex.europa.eu: Az európai határőrizeti rendszer (EUROSUR). Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/HU/legal-content/summary/european-border-surveillance-system-euros.html>
- Európai Számvevőszék 24/2019 sz. különjelentés: Migránsok menedékjoga, áthelyezése és kiutasítása: ideje többet tenni, hogy az eredmények kevésbé maradjanak el a kitűzött céloktól. Európai Számvevőszék, Luxembourg, 2019. Forrás: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR19_24/SR_Migration_management_HU.pdf
- Fargues, Philippe: Four Decades of Cross-Mediterranean Undocumented Migration to Europe: A review of the Evidence, International Organization for Migration, Geneva, 2017. Forrás: https://publications.iom.int/system/files/pdf/four_decades_of_cross_mediterranean.pdf
- Fábián Péter: A migrációról. In: Ügyészek lapja, 2020/6. 27. évf. 5-24. Forrás: https://ugyeszeklapja.hu/wp-content/uploads/2021/02/UL_2020_6beliv.pdf
- Felegyi Júlia: Olaszország migrációs politikája napjainkban. In: Felderítő szemle XIX. évf. 3. szám, 2020. 60-69. Forrás: <https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2020-3.pdf>
- Frontex 2011. évi általános jelentés. Varsó. Forrás: <https://prd.frontex.europa.eu/wp-content/themes/template/templates/cards/1/dialog.php?card-post-id=2722&document-post-id=6075>
- Frontex 2012. évi általános jelentés. Varsó. Forrás: <https://prd.frontex.europa.eu/document/general-report-2012/>
- Frontex 2013. évi általános jelentés. Varsó. Forrás: <https://prd.frontex.europa.eu/document/general-report-2013/>
- Frontex 2015. évi általános jelentés. Varsó. Forrás: <https://prd.frontex.europa.eu/document/consolidated-annual-activity-report-2015/>
- Frontex: Concept of reinforced joint operation tackling the migratory flows towards Italy: JO EPN-Triton to better control irregular migration and contribute to SAR in the Mediterranean Sea. Operation Division – Joint Operations Unit, Warsaw, 2014. Forrás: <https://www.statewatch.org/media/documents/news/2014/sep/FrontexConcept%20on%20EPN-TRITON.pdf>
- frontex.europa.eu: Frontex launches Joint Operation Triton. 2014. Forrás: <https://www.frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/frontex-launches-joint-operation-triton-JSYpL7>
- Giannini, Chiara: Matteo Salvini vagyok. Insider Media Lapkiadó Kft. PestiSrácok.hu, Budapest, 2021.
- governo.it: Governo Letta. Forrás: <https://www.governo.it/it/i-governi-dal-1943-ad-oggi/xvii-legislatura-dal-15032013/governo-letta/330>

- Hortobágyi Dániel: Migrációs vészhelyzet Dél-Olaszországban avagy a FRONTEX HERMES 2011 művelete. In: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XII, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, Pécs, 2011. 331-339. Forrás: <https://pecshor.hu/periodika/XII/hortobagyi.pdf>
- Human Rights Watch: The Mediterranean Migration Crisis: Why People Flee, What the EU Should Do. HRW Report, 2015. Forrás: <https://www.hrw.org/report/2015/06/19/mediterranean-migration-crisis/why-people-flee-what-eu-should-do>
- ilfattoquotidiano.it: Migranti, i porti con Salvini erano chiusi? No, sono rimasti aperti: nel 2019 con lui ministro 10 navi ong su 14 sono sbarcate in Italia. (2019.09.23.) Forrás: <https://www.ilfattoquotidiano.it/2019/09/23/migranti-i-porti-con-salvini-erano-chiusi-no-sono-rimasti-aperti-nel-2019-con-lui-ministro-10-navi-ong-su-14-sono-sbarcate-in-italia/5470820/>
- ilpost.it: Cosa sono gli “sbarchi fantasma.” (2019.06.15.) Forrás: <https://www.ilpost.it/2019/06/15/sbarchi-fantasma/>
- index.hu: Felállt az olasz kormány, mennek a menekültek, jön az alapjövedelem. (2018.06.01.) Forrás: https://index.hu/kulfold/2018/06/01/olasz_kormanyalakitas_giuseppe_contes_olaszorszag/
- interno.gov.it: Il 3 ottobre è Giornata nazionale in memoria delle vittime dell’immigrazione. (2016.04.15.) Forrás: <https://www.interno.gov.it/it/notizie/3-ottobre-e-giornata-nazionale-memoria-vittime-dellimmigrazione>
- ismu.org: Sbarchi e accoglienza: 10 anni tra alti e bassi – Comunicato stampa. (2023.04.19.) Forrás: <https://www.ismu.org/sbarchi-e-accoglienza-i-dati-degli-ultimi-10-anni-tra-alti-e-bassi/>
- Janik Szabolcs – Tóth Norbert – Vargha Márk: „Belépni szabad!” – Az olasz migrációs politika és az új „kvótajavaslat” áttekintése. Migrációkutató Intézet, Elemzés, 2019. Forrás: https://migraciokutato.hu/wp-content/uploads/2019/10/20191009_mki_olaszorszag_kvota_v.pdf
- theafricareport.com: Jeune Afrique: Berlusconi and Gaddafi: The story of a mutually self-serving friendship (2023. 06. 15.) Forrás: <https://www.theafricareport.com/312418/berlusconi-and-gaddafi-the-story-of-a-mutually-self-serving-friendship/>
- Juhász Krisztina: Az Európai Unió közös biztonság- és védelempolitikájának szerepe a migrációs válság kezelésében: az EUNAVFOR MED/Sophia művelet. In: Besenyő János – Miletics Péter – Orbán Balázs (szerk.): Európa és a migráció. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. 364-382.
- Kalas Vivien: Olaszország migrációs politikája a 2014-es válság után. In: Külügyi Szemle 20. évf. 2021/2. 96-116. Forrás: <https://kki.hu/wp-content/uploads/2021/08/05-Kalas.pdf>
- kuria-birosag.hu: Hirsi Jamaa és mások Olaszország elleni ügye (27.765/09. sz. ügy) Forrás: <https://kuria-birosag.hu/hu/ejeb/hirsi-jamaa-es-masok-olaszorszag-elleni-ugye-2776509-sz-ugy>
- lasciatecienrare.it: Chi siamo. Forrás: <https://www.lasciatecienrare.it/chi-siamo/>
- lastampa.it: Gentiloni ha accettato l’incarico, nasce il suo governo. Alfano agli Esteri, Minniti all’Interno, Boschi sottosegretario. (2016.12.13.) Forrás:

- <https://www.lastampa.it/politica/2016/12/13/news/span-class-nero-gentiloni-ha-accettato-l-incarico-nasce-il-suo-governo-span-span-class-nero-alfano-agli-esteri-minniti-all-interno-boschi-sottosegretario-span-1.34754940/>
- Malakooti, Arezo – Fall, Chiara: Migration Trends Across the Mediterranean. Piecing Together the Shifting Dynamics. Globan Initiative Against Transnational Organized Crime – Clingendael. 2020. Forrás: <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2020/11/Migration-Trends-Across-the-Mediterranean-Piecing-Together-the-Shifting-Dynamics.pdf>
- Marsai Viktor: A migrációs diskurzus margójára III. – A líbiai válság az európai migráció tükrében. In: Nemzet és Biztonság. 2017/1. szám 110-134. Forrás: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/neb/article/view/3787/3056>
- migraciokutato.hu: A líbiai migrációs helyzet. Migrációkutató Intézet, Gyorselemzés 2017/9. Forrás: <https://migraciokutato.hu/2017/05/19/a-libiai-migracios-helyzet/>
- Ministero della Difesa: Mare Nostrum. Forrás: <https://www.marina.difesa.it/cosa-facciamo/per-la-difesa-sicurezza/operazioni-concluse/Pagine/mare-nostrum.aspx>
- Molnár Anna: A Földközi-tengeren érkező illegális migrációs és menekülthullám. In: Besenyő János – Miletics Péter – Orbán Balázs (szerk.): Európa és a migráció. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. 520-539.
- Molnár Anna: Italy and the Mediterranean Refugee Crisis. In: Identity crisis in Italy, Dialóg Campus, Budapest, 2019. 149-165. Forrás: https://flore.unifi.it/bitstream/2158/1190658/1/web_PDF_Identity_Crisis_in_Italy-%202019%20%281%29.pdf
- Molnár Anna: Menekült- és migrációs kérdés Olaszországban. In: Nemzet és Biztonság 2015/3. szám. 3-16. Forrás: https://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2015_3_03_molnar_anna_-_menekult_es_migracios_kerdes_olaszorszagban.pdf
- Molnár Anna: Olaszország és Líbia kapcsolata a 2011-es polgárháború tükrében. In: Kül-Világ, VIII. évf. 2011/4. 25-50. Forrás: <https://kulvilaghu.files.wordpress.com/2020/04/kv-201104.pdf>
- N. Rózsa Erzsébet: Az arab tavasz: A Közel-Kelet átalakulása, Osiris kiadó, Budapest, 2015.
- N. Rózsa Erzsébet: Közel-Kelet. In: Háda, Béla; N, Rózsa Erzsébet (szerk.) Regionális tanulmányok, Nemzetközi Közszerzői Egyetem (NKE), Budapest, 2016. pp. 87-107. Forrás: https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/10871/Regionalis_tanulmanyok.pdf
- openpolis.it: Che cosa sono i Cas, lo Sprar e gli Hotspot. (2021.09.13.) Forrás: <https://www.openpolis.it/parole/che-cosa-sono-i-cas-lo-sprar-e-gli-hotspot/>
- Paoletti, Emanuela: The Arab Spring and the Italian Response to Migration in 2011. In: Comparative Migration Studies, 2(2), 2014. 127-150. Forrás: <https://comparativemigrationstudies.springeropen.com/counter/pdf/10.5117/CMS2014.2.PAOL.pdf>
- Papavero, Giorgia: Sbarchi, richiedenti asilo e presenze irregolari. Fondazione ISMU, Milano, 2015. Forrás: <https://www.fondazionegorrieri.it/images/bussola/Ismu.pdf>
- Prantner Zoltán: Embercsempészet és migráció. In: Besenyő János – Miletics Péter – Orbán Balázs (szerk.): Európa és a migráció. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2019. 102-119.

- Rame, Sergio: Ora la Francia accusa l'Italia: "Dovete identificare gli immigrati" (2016.10.14.)
 Forrás: <https://www.ilgiornale.it/news/politica/ora-francia-accusa-litalia-dovete-identificare-immigrati-1319082.html>
- Reitano, Tuesday – McCormack, Samantha – Micallef, Mark – Shaw, Mark: Responding to the Human Trafficking-Migrant Smuggling Nexus, with a focus on the situation in Libya. Global Initiative Against Transnational Organized Crime. Geneva. 2018. Forrás: <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2018/07/Reitano-McCormack-Trafficking-Smuggling-Nexus-in-Libya-July-2018.pdf>
- repubblica.it: Governo, Conte annuncia i ministri: Gualtieri all'Economia, Lamorgese all'Interno, Di Maio agli Esteri. Fraccaro sottosegretario alla presidenza dopo lite tra il premier e il capo politico M5S. (2019.09.04.) Forrás: https://www.repubblica.it/politica/2019/09/04/news/governo_giorno_decisivo_oggi_conto_sale_al_quirinale-235131875/
- repubblica.it: Migranti, l'Ocse: „Nel 2017 in Italia sbarchi calati del 34%”. (2018.06.20.)
 Forrás: https://www.repubblica.it/solidarieta/profughi/2018/06/20/news/rapporto_ocse_migranti_richiedenti_asilo_italia-199497094/
- retesai.it: SAI & Servizio Centrale. Forrás: <https://www.retesai.it/la-storia/>
- Riepilogo attività: Vigilanza Pesca / Controllo Flussi Migratori / Operazione Mare Nostrum.
 Forrás: <https://www.marina.difesa.it/cosa-facciamo/per-la-difesa-sicurezza/operazioni-in-corso/Documents/Dati%20statistici%20Mare%20Nostrum.pdf>
- Rostoványi Zsolt: Az “arab tavasz” és az “új arabizmus”. In: Majoros István (főszerk.): Hindu istenek, számi tigrisek. Balogh András 70 éves. ELTE Új- és Jelenkori Egyetemes Történeti Tanszék, Budapest, 2014. 559-570. Forrás: <https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/18342/VRostovanyi.pdf>
- Senato della Repubblica: Rapporto sui Centri di identificazione ed espulsione in Italia (aggiornamento gennaio 2017). 2017. Forrás: [https://www.senato.it/application/xmanager/projects/leg17/file/Cie%20rapporto%20aggiornato%20\(2%20gennaio%202017\).pdf](https://www.senato.it/application/xmanager/projects/leg17/file/Cie%20rapporto%20aggiornato%20(2%20gennaio%202017).pdf)
- Senato della Repubblica: Rapporto sui Centri di permanenza per il rimpatrio in Italia. (aggiornamento dicembre 2017). 2017. Forrás: https://asylumineurope.org/wp-content/uploads/2018/01/resources_rapporto_cie_cpr.pdf
- Takács Lili: The Arab Spring is far from being over – illegal migration in Italo-Libyan relations. Nouvelle Europe, 2018. Forrás: <https://nouvelleeuropeassociation.wordpress.com/2018/10/11/the-arab-spring-is-far-from-being-over-illegal-migration-in-italo-libyan-relations/>
- Tanács-Mandák Fanni: A bevándorlás és az olasz közvélemény – Trendek az elmúlt tíz évben. In: KKI Elemzések 14. 2018. 1-12. Forrás: https://kki.hu/assets/upload/14_KKI-elemzes_ITA_Tanacs-Mandak_20180410.pdf
- Tanács-Mandák Fanni: Italian Immigration Policies – Legal Frameworks between 1980 and 2017. In: Identity crisis in Italy, Dialóg Campus, Budapest, 2019. 167-182. Forrás: https://flore.unifi.it/bitstream/2158/1190658/1/web_PDF_Identity_Crisis_in_Italy-%202019%20%281%29.pdf

Tóth Bálint László: Az olasz migrációs politika hátterének elemzése. Migrációkutató Intézet, Gyorselemzés 2017/11. Forrás: <https://migraciokutato.hu/2017/06/21/az-olasz-migracios-politika-hatterenek-elemzese/>

transiti.net: E Partiva l'Emigrante: Lettere e Memorie di Partenze tra Ottocento e Novecento. (2023.01.13.) Forrás: <https://transiti.net/e-partiva-lemigrante-lettere-e-memorie-di-partenze-tra-ottocento-e-novecento/>

vaticannews.va: 30 anni fa l'episodio simbolo dell'esodo degli albanesi in Italia (2021.08.08.) Forrás: <https://www.vaticannews.va/it/mondo/news/2021-08/albania-italia-nave-vlora-esodo-sbarco-brindisi-bari-caritas.html>